

Václav Havel
a FORUM 2000
Milan Šobotka

VZTAH STÁTU A CÍRKVÍ
MUSÍ DOŘEŠIT
TATO VLÁDA
Rozhovor s poslancem ODS
Markem Bendou

DULCINEA
ve světě
Grahama Greena
John Sullivan OCD

70 let salesiánů
v Čechách
a na Moravě
J. Topinka
a Z. Jančák

10

PERSPEKTIVY

PŘÍLOHA KATOLICKÉHO TÝDENÍKU

ŘÍJEN 1997

Česká biskupská konference požádala Sv. stolec o svolení podávat u nás Tělo Páně i na ruku (důvodem byl fakt, že v našich kostelích přistupují k přijímání četní návštěvníci ze zemí, kde je to obvyklé). Žádost ČBK vyvolala neshody u části našeho kněžstva. 142 kněží podepsalo odmítavou petici. Jejich nevoli tlumočil papeži dominikánský kněz Filip Stajner, který se v létě vypravil do Říma proti vůli svého provinciála. O tom všem se mohli naši čtenáři dozvědět ze zpravodajského servisu Katolického týdeníku i odjinud. – Na denní světlo se tak dostává konflikt, jehož obrysy jsou zatím ne zcela zřetelné. Možná, že i netušíme. Pokusme se přiblížit k jeho jádru.

■ ■ ■

Měsíčník pro mládež, zvaný lidově „Ádélko“, má rubriku „Vzkazy“. Kdo chce, může tam vzkázat komukoli cokoli. Záhr je to vážný i nevážný. V zářijovém čísle jsou např. vzkazy Fidelu Castrovi a zemřelému princezně Dianně. Také vážné míněny vzkaz jistého Jaroslava Šebka „Filipu Stajnerovi a 142 farářům“. Citujeme:

Bravo. V době, kdy je potřeba hledat možnosti, jak pomoci lidem, kterým odnesla voda všechno, řešit otázky, jestli jsme schopni podat si hostii do úst, je dokonalou ukázkou, co některým lidem leží nejvíce na srdci.

Pisatel vzkazu se ozval dopisem venkovský kněz, jeden ze signatářů petice. Slovo „venkovský“ užívám nikoli v znevažujícím smyslu. Venkovští kněží udrželi post, který mnozí jiní pokládali za ztracený, po čtyřicet let. Uvádíme podstatnou část textu (po mírném krácení):

Ten vzkaz je neomalený a urážející. Nejsme blbeci, aby nás někdo poučoval o prioritách. Kautza byla otevřena biskupskou konferencí a je logické, že na ni byla reakce i u kléru. Nejsme roboti, do kterých se strčí program a oni to poslušně dělají. Vždy platilo pravidlo „ut audiat eum et altera pars“ (ať je slyšena také druhá strana – pozn. red.). Nemůžeme existovat podle rčení „drž hubu a krok“. Proto jsme vyjádřili své mínění. Že se to publikovalo právě v době záplav, to je věc náhody, a je nesmysl nás obviňovat, že jsme lhostejně přihlíželi neštěstí bližních, to je fakt urážka! Víte vy, co my děláme nejen nárazově v době záplav, ale po celý kněžský život např. pro početné rodiny a lidi ve finanční tísní? Nevíte, protože my s tím nechodíme do rozhlasu a televize.

Nejsme funglíkáři, abychom se točili po větru. Napřed k nám foukal vítr z Východu a obecně se řídili idejemi z Kremle. Vidíme to na duchovním a mravním stavu společnosti. Vítr se obrátil a fouká z Západu. Zanesl nás hracími automaty, pornočasopisy a svedl mnohé, aby napodobili konzumní styl života Západu. S tím se k nám dostal i problematický způsob podávání Těla Páně na ruku. Ta věc je citlivá a nelze najednou smazat staletou tradici. Odpovídá to charakteru člověka, aby se opířel a bezhlavě přebíral to, co se jinde stalo módou. Vzniklo nové nebezpečí. Usilujeme o jednotu – a zde bude další rozdělení. Nelze si představit, že změna podle Západu se dá direktivně nařizovat. Direktivní metod jsme si užili dost za bolševiků. Nutně dojde k nežádoucím rozštěpením. Přitom nikdo neví proč a co to přinese dobrého pro posílení víry a úcty ke Kristu.

Mně Západ ani Východ nic nefká. Já necestoval ani tam, ani jinam. Žiji a pracuji v okruhu svých tří farností. Vyšel jsem z pravoverné rodiny, rodiče a my s nimi jsme přispívali často ke stolu Páně a přijímali s úctou do úst a na kolenou. Lidé však zpozdili, chtějí zateplené kostely, neotlačit si

Justus van Gent (1435 – 1480). Poslední večeře Páně (Urbino, Palazzo Ducale)

Snímek archiv

CASUS BELLI?

Podávání „do úst“ versus (také) „na ruku“

klečením kolena, šití se, že by se kněz dotkl rukou při podávání rty cikána nebo černocho, proto chtějí na ruku. Protože ochabla víra, ochabla i úcta a pro nedostatek pokory je oslabena vůle k oběti. Měl bys, Jaroslave, svůj vzkaz odvolat a omluvit se, bylo by to poctivé.

Krátký průvodní dopis redakci: „Ádélka“ zakončil kněz z Vysokých slov:

My venkovští kněží pracujeme v první linii, máme dobrý přehled a těžko se s námi manipuluje. Nedokázali to ani bolševici a teď ani liberálové.

■ ■ ■

Co k tomu říci? Především: Jarův vzkaz byl psán v afektu jako nepodložené obvinění. Vysvětlení kněze poukazem na náhodný souhřeh dvou událostí je přesvědčivé. A jeho chlupatý rozbor není je na místě. Nespravedlivému obvinění se bráníme. Jeho dopis je upřímný, svědčí o rytmu charakteru. Navíc dává nahlédnout do nitra svého autora, otevřeně vypovídá o jeho vnímání, smýšlení, citění. Toto svědectví proto nelze brát na lehkou váhu.

■ ■ ■

K pár řádkům onoho „vzkazu“ lze říci jen oněch pár slov. Dopis venkovského kněze je rozsáhlý, říká toho víc. Lze k němu proto říci více, i když to asi nebude všechno.

■ ■ ■

Západní vítr nás zanesl hracími automaty, pornočasopisy a svedl mnohé k napodobení západního konzumního stylu...

Kdyby venkovský kněz cestoval, možná by si všiml, že toho poma i automatů je na Západě na ulicích znatelně méně než u nás a že hlad po bezduchém konzumu není neznámý ani na evropském Východě. Zaznamenal by, že naše televize, zejména ta komerční, nakupuje na Západě ty nejhorší šmejd, zatímco to hodnotné se k nám odtud dostává obtížně. Čímpak to asi je?

Tvrzení venkovského kněze, že nás Západ po listopadu svádí ke konzumu, je alibistické zjednodušení typu: „My bychom nebyli tak špatní, to ten zlý Západ...“ Konzumismus je pokušení odosobnění, degradovaného masového člověka, příslušníka tzv. globální technické civilizace. Lhostejno zda západní či východní (postkomunistické), která válkuje křesťanství zde i tam. Troufám si říci, že západní společnost si uchovála trochu víc ze starších tradic, tedy i více protilátek proti této infekci, protože komunistický režim likvidoval naši rezistenci mnohem razantněji. Měli bychom sledovat počinání křesťanů v zemích Západu pozorněji. Netvrdím, že jsou nám vzorem, ale mohli bychom se poučit, jak oni se s tím perou.

Pokud někdo spatřuje, tak jako venkovský kněz, v podávání „na ruku“ důsledek oné degradace, buď snad i projev nekřesťanské poddanosti vůči ní, ne-li čehosi horšího (šitivosti vůči bližnímu), vyslovuje opovržlivou, neboť neověřenou hypotézu, spíše však privádí subjektivní projekci do výkladu chování těch druhých. Nepodobá se to poněkud Jarůvu vzkazu v Ádélku? Kdo všechno se vlastně má komu omlouvat?

Pozor, netvrdím, že interpretace podávání „na ruku“, jak ji právě předvedl venkovský kněz, je zásadně nesprávná. Možná, že na někoho sedí, nevím. Platí ale tak paušálně? Platí i o těch mladých v Paříži, jimž Svätý otec podával „na ruku“? – Souhlasím s venkovským knězem, že ochabla víra, úcta, pokora i vůle k oběti. I já mám tento deprimující pocit. Úcta vůči Bohu upadá děsivě, stačí se rozhlédnout. Je ale možné tento pocit exemplifikovat ad personam? Lze jen tak beze všeho prohlásit, že já jsem z dobré rodiny, obětuji se, přijímám pokorně vklade, zatímco ty jsi zpozdilý a šitý se?

Ano, obecně upadá úcta např. vůči anonymní obětivosti venkovských (i jiných) kněží. Zdá se, že upadla i úcta (a poslušnost) některých kněží vůči biskupům. – Jak rozumět prohlášení, že „nejsme roboti, do kterých se strčí program a oni to poslušně dělají“? Má to znamenat, že (někteří) kněží jsou roboty, zatímco biskupové jsou počítačovými operátory? Jaké programy do nich strkají? Způsob podávání hostie to není, v tomto ohledu přece nikdo nikoho nenutí. Co tedy? Je v naší zemi toto přirovnání skutečně výstižné? – A jak rozumět prognóze, že „nutně dojde k nežádoucímu rozštěpení“? Co to bude „nutně“ rozštěpeno? A proč?

■ ■ ■

Co mě zaráží ze všeho snad nejvíce, je toto: Jak to, že venkovský farář, podle všeho horlivý (dnes bychom řekli angažovaný), nezná intenci a důvody biskupské žádosti? Proč mu nikdo neřekl, že nejde o snahu „smazat staletou tradici“? Biskupové přece nežádají o nahrazení jednoho způsobu jiným, ale pouze o připsání toho jiného, nadto z důvodů, o jejichž pádnosti sice lze diskutovat, které jsou však ryze praktické? – Výsledná otázka: Jak vlastně funguje komunikace mezi biskupy a kněžími, došlo-li k tak velkému nedorozumění?

Petr Přihoda

(Autor textu přijímá a hodlá i nadále přijímat „do úst“)

KŘESŤAN Z ASVĚT

Václav Havel a FORUM 2000

Počátkem září byla Praha dějištěm konference FORUM 2000, kterou svolali Václav Havel a židovskoamerický spisovatel Elie Wiesel. Navzdory „hvězdnému“ obsazení věnovala naše média akci poměrně malý, nadto spíše kritický zájem. Jejich výhrady se týkaly údajně přílišné abstraktnosti projednávaných témat. Co prý nám pomohou úvahy o obecném stavu světa? Stejně všichni víme, že není dobrý. Navíc máme tolik starostí ekonomických, politických, sociálních, bezpečnostních...

Ani křesťané na konferenci nezareagovali, i když vědí víc než jiní, že duch chodí „na pavoučích nožkách“, neslyšně, téměř nepozorovaně, a přece účinněji než všechny reálné síly. Nezáměr postihn timer úvodní Havelův referát.

ačkoli právě ten může každého křesťana povzbudit. Křesťané žijí u nás jako menšina spolu s nechápající většinou, která na ně polilíží více či méně shovívavě jako na lidi od dávající se více v cosi nevykazatelného, případně pošetilého. Mluví-li se o křesťanských základech evropské kultury, je to vnímáno převážně jako dávná minulost, překonaná rozvojem vědy a sebeuvědoměním lidských práv a svobod.

Tuto situaci lze však nazírat i z druhé strany, což učinil Václav Havel. Upozornil na vztah naší technické civilizace k přírodě, v níž žijeme. Naše civilizace přinesla velké vymoženosti pro lidský život, dalekosáhlé jej ulehčila a rozšířila – od počátku 20. století se počet obyvatel planety zřetelně násobil. Je to první globální civilizace, která svým materiálním i duchovním vlivem obepíná obyvatele všech světadílů. Její rozpínatost však vyvolává největší obavy. Rozšířila se po celé planetě technické a civilizační vymoženosti, ale celou ji devastuje destrukce životního prostředí a vyčerpávání surovinových a energie-

tických zdrojů. Vykopisovatelskému poměru k přírodě učí i kultury nám dosud vzdálené.

Kamkoli Havel na svých státnických návštěvách zavítal, všude se setkával s jevem, který i mnozí křesťané vnímají jako největší paradox naší doby: s nedostatkem starosti o stav světa a odpovědnosti za plýtvání neobnovitelnými zdroji, poněvadž vše je podřízeno úzkým a krátkodobým zájmům.

Ptá-li se Havel, z čeho vyplývá tento sebevražedný egoismus, nachází jedinou odpověď. Je to zapomenutí na vyšší, „metafyzickou“ dimenzi v přírodě i v lidech, podřízení veškerého poznání diktátu vědecké vykazatelnosti (tedy i technické využitelnosti), podřízení lidského vědomí hledisku přítomného zisku a okamžité výhody. Jedním slovem, jde o ateistického ducha naší civilizace, popírajícího (třeba i nevyšlovně, pouze praktickými postupy a postoji) Boží transcendenci.

Takové slovo není českému čtenáři a posluchači neznámé. Je tomu téměř sto dvacet let (1881), kdy si Masaryk v německém vydání své „Sebevraždy“ položil otázku, co je příčinou

vzrůstu sebevraždy, a odpověděl ekvivalentem Havelova termínu: nenáboženská.

Masaryk se v „Sebevraždě“ zajímal o význam víry v Boha pro osobní život. Víra dodává člověku v životních zkouškách naději i útěchu a posiluje jeho lásku k druhým. České vydání „Sebevraždy“ (1926) je uvedeno citáty z Dostojevského, jímž se Masaryk později zabýval. Zaujala ho Dostojevského analýza absence osobního smyslu života u nenáboženských lidí. Dostojevskij jako nikdo jiný zdůraznil, že člověk potřebuje k životu víru ve smysl své existence.

Havel se zabývá ztrátou transcendentního rozměru lidského života a přírody v době, kdy se sama další existence člověka jako druhu a života na Zemi vůbec stává problematickou. Proto ho zajímá otázka smyslu, který plyne z Boží transcendence, ve vztahu k celku přírody. „Tuto ztrátu samozřejmě doprovází i ztráta pocitu, že vše, co děláme, musíme podřizovat ohledu na vyšší řád, jehož jsme součástí, a účte k jeho autoritě, v jejímž životním zorném poli se každý z nás trvale ocitá.“ Jak patmo, diagnóza nemoci doby se u obou našich významných prezidentů shoduje, jen předmět analýzy je u Havla širší, jak to odpovídá pokročilejšímu stupni jejího průběhu.

Milan Sobotka

Autor je profesorem Filozofické fakulty Univerzity Karlovy

Křesťanskodemokratické vize pro příští tisíciletí

Poslední zářijový víkend byl u nás jednoznačně ve znamení politiky. Všechny tři koaliční strany si vybraly tento termín pro jednání o svých dalších politických krocích. Klausova ODS si ve Znojme vyjasňovala pozici vedení vůči politickému gremiu, v Hradci Králové se sešli zástupci Právě frakce ODA, nespokojené se Žantovského předsednictvím. Ve stejném městě proběhla nejdůležitější událost politického víkendu, sjezd KDU-ČSL. Na rozdíl od koaličních partnerů, neřešili lidovci vnitrostranické potřeby, nýbrž se v první řadě věnovali programovým otázkám. Stejnějně materiál představoval dokument „Křesťanskodemokratická politika pro 21. století“, který se má stát teoretickým východiskem budoucí křesťanskodemokratické politiky. Z důvodu hodnotového relativismu zde byl opětovně odmítnut liberalismus. Stejně razantně ale směl i sociálně demokratickou koncepci, která „podceňuje význam spontánní lidské činnosti a odpovědnosti jednotlivce“. Od socialistických představ se liší i nově přijaté teze sociální politiky, které si ale žádají další konkrétní rozpracování. Hlavní myšlenka je ovšem dobře patrná již nyní. Místo pohodlného sociálního polštáře se má stát systém sociální pomoci spíše motivací trampolínou, která má umožnit „rychlý návrat do normální životní situace“. A ještě jeden důležitý moment by neměl zůstat nepovšimnut. Na rozdíl od sociálně demokratického koketování s referendem o vstupu do NATO se lidovci pro tuto záruku naší bezpečnosti vyslovili více než

zřetelně. Lidovci si snad postupně uvědomují, že přílišná přilnavost k nejsilnější opoziční straně by mohla znamenat vážný ořez ve stranických řadách. Pozitivním posunem je i zavedení přímých voleb, díky nimž vzniká šance dynamičtější obnovy personálního obsazení politických funkcí. Lidovecké špičky současně usilují o to dát KDU-ČSL image nekofesní strany, otevřené i vůči občanské společnosti, která je v našich podmínkách z větší části sekularizována (o problémech vztahu církve a státu se předseda Lux ve svém referátu zmínil krátce až v samém závěru svého vystoupení).

Hlavní podíl na zmíněné tváře má nepochybně právě současný předseda, který se vypracoval ze zemědělského inženýra mezi špičkové české politiky. Občas se objeví pro jeho obratnost a schopnost politického manévru srovnání Luxe s jeho prvorepublikovým předchůdcem ve funkci předsedy, Janem Šrámkem.

Šrámkovi se podařilo úspěšně proloupit úskalím poválečné antikatecké vlny a dovést stranu z role politického outsidera až na výsluní politické moci. Nikdy se ale lidová strana nestala motorem změn a tvůrcem konkrétních politických vizí. To v podstatě znamenalo pouze pasivní přihlížení politickým spolutvářcům. Výjimkou bylo pouze krátké období poloviny 30. let, kdy část lidoveckého vedení přišla s myšlenkou stavovského uspořádání společnosti. To mělo přinést řešení velkých sociálních problémů a současně upevnit

společenský systém rozkymácený hospodářskou krizí. Podobné uvažování ale sebou neslo riziko destrukce demokratického parlamentního režimu. Ve složité sociální struktuře neměl podobný návrh ani velkou šanci na reálné prosazení. Lidová strana se tak stále nacházela v ideovém závěsu za ostatními politickými subjekty. Z myšlenkové sterility mohla pak stěžejně vyběhnout za komunistické totality, nepodařilo se to ani v období „Pražského jara“. Po listopadu 1989 bylo stále zřejmé, že s podobnou politikou dlouho nevyžije. Programová neplodnost hy vedla k pádu do politického suterénu, z něhož by se už stěžejně dostávala. Příkladem jejího národní frontového soupnutí, ČSS, byl jistě dostatečně varující.

Je evidentní, že doba obranného politického katolicismu po hradeckém sjezdu definitivně končí. Lze jen doufat, že se politika KDU-ČSL přiblíží politice ostatních evropských křesťanskodemokratických stran, což je Luxovou velkou ambicí. Přítomnost velkého počtu velvyslanců naznačovala, že podle vnějších znaků je strana ve své přeměně na dobré cestě. Jeho úspěchem je i kompaktnost strany, což potvrdil i průběh sjezdu a jednomyslné přijetí obou rozhodujících dokumentů. Stručně řečeno, KDU-ČSL se může do budoucna stát skutečně solidní a sympatickou alternativou k liberálnímu i sociálně demokratickému proudu, která přitáhne další voličskou klientelu, především z řad mladých lidí. Pokud ale bude vážná snaha uvést všechny nasílené teze do praxe.

Jaroslav Šebek

Klidný optimismus Polsko po volbách

formám. Kulatý stůl umožnil legalizaci demokratické opozice a volby v červnu 1989 se staly první nekomunistické vlády. Komunistická diktatura v Polsku byla zlikvidována bez jediné rozbité výlohy. Tady, ve Varšavě, začala „sanitovaná revoluce“, stržení berlínských zdí a slavné „jaro národů“.

Dnes, po osmi letech, máme pro svět dobrou zprávu: Polsko mělo úspěch, stává se normální evropskou zemí. To znamená, že je celkem nezájímavou zemí pro zahraniční zpravodaje. Mrzí mě to coby novináře – těšit jako občana...

Čtyřlíst vláda SLD skončila rozlučkou s nacionalistickou vzpomínkou na PLR, vláda AWS snad dá definitivní shohem mystické a naivní víře v nacionálně-klerikální státní čele s různými lustrátory a dekomunizátory. Bylo by to poslední znamení, že se Polsko stává normální, evropskou a demokratickou zemí. Tolik Adam Michnik.

Názor mons. Pieronka je z nadávno poskytnutého rozhovoru: „Změnila se, podle vás, politická scéna po volbách k lepšímu?“

Ano... Zbavujeme se hrůb, které nám zůstaly z minulých dob. Byli jsme napí, zvyklí,

že volby se falšují, že jména kandidátů někdo přinese v obálce, že vládní jedna strana. Toto všechno jsme se rychle odnaučili. Opojení demokracií způsobilo, že politické strany se rodily jako houby po dešti. Tvář v tvář ohrožení ze strany SLD pravicevolní pochoptili, že se musí sjednotit. To se stalo a je to krok kupředu.

Jaké jsou vztahy církevní hierarchie s AWS?

AWS je silou příznivě nakloněnou křesťanství a lépe či hůře chce být politickým výrazem křesťanského myšlení. Těžko nemít sympatie k takovému lidem. Avšak pokud jde o kontakty, tak jsou stejné jako k jiným politickým silám. Měli jsme přece kontakty s SLD nebo UP...

Samostatně dělají svou politiku. Občas se setkávají s naší kritikou nebo radou. Nikdo je ovšem nevedl za ruku a z toho mám velkou radost... AWS nedělá politiku jménem církve a ani se nesmí církví zaštiťovat. Oni dělají politiku svým jménem a když by ji dělali dobře... Tolik mons. Pieronek.

Oba komentáře dobře reprezentují mínění Poláků, těch, kteří nezastávají radikální ideologické nebo světonázorové postoje. Rodí se v Polsku něco nového? To je otevřená otázka. Nemáme ještě premiéra, ani novou vládu, koalice teprve vzniká, ale Poláci změny přijímají klidně a jak se sluší na zemi svobodných občanů i s optimismem.

Tomasz Dostatni

Autor je dominikánský kněz, ředitel nakl. W drodze

GLOSÁŘ

Ruský zákonodárný sbor schválil zákon o církvích a náboženských společnostech, který upřesňuje ty, jež v Rusku tradičně působily. Diskriminuje tedy katolíky a protestanty. Psychologicky je to pochopitelné: významné sociální skupiny se tam brání transformaci, spojují ji se západními vlivem, které vnímají jako rozkladné, a proto se tam na jedné lodi ocitají komunističtí Zjuganov, nacionalista Zirinovskij, armádní generálita i tradicionalisté v pravoslavné církvi, kterých je v ní většina.

Zdá se, že po rozpadu komunistického bloku se establishmentem pravoslavných církví jednotlivých zemí (ruské, srbské, rumunské, bulharské) orientuje v obtížné situaci po svém, že vsadil na nacionalismus. Ten však nespojuje, nýbrž rozděluje, dokonce i pravoslavné: patriarchát moskevský je ve sporu s konstantinopolským o autokefálii estonské církve. Netřeba si zašifrovat, že je to i rána ekumenismu.

■ ■ ■

Když pohřbívali v Kalkatě Matku Terezu, promluvil nad rakví představitel křesťanů, hinduistů, buddhistů, židů, muslimů, ba dokonce i pársů, hresky vynavěv Zaratuštrových, které by mohli paleontolog shovívavě prohlásit za „živo-fosili“. Všichni si katolickou řetolnici přisvojovali, avšak způsobem, proti němuž nelze namítat. Všichni ji totiž prohlašovali za „našince“, všem byla „jednou z nich“. – Ze by toto bylo pravým posláním katolictví? Potažmo křesťanství?

Pokud by si lépe osvojilo ctnosti zemřelce, proč ne?

■ ■ ■

Poučili mě, jak dochází k zemětřesením. Možná, že geofyzika, resp. seismologie má vyčerpávající pravdu. Pokud se země otřásá, vždy je to někde, a proto nemá smysl ptát se, proč zrovna tam. Někde to být musí. Ale stejně mě to zarazilo...

Zemětřesení v Itálii postihlo Assisi a Foligno. Také chrám, kde je hrob sv. Františka, o němž bylo řečeno, že to byl v dějinách křesťanství právě on, kdo nejvíce ztělesnil kristovský ideál, jeho imitatio. A z Foligna pochází blahoslavená Anděla, shodou okolností terciária Františkova řádu, žena zarážejících mystických vizí. Oba mají leccos společného. Také to, že měli mnohé, čeho se mohli zříci – a že se toho zřekli.

Nemám nejmenší chuť oživoval spor o přirozený výklad jevu zdlavlivě nadpřirozených (přívlastky možno prohodit), tolik živý v předminulém a minulém století. Měl bych se ptát jinak: „Co nám říkáte, Františku, Andělo?“ – a zkoušet hledat odpověď. Ta bude důležitější než kosmologické kontroverze. Měl jsem to udělat už dříve. A bez zemětřesení.

ř

Demokracie v Polsku se tedy vyvíjí správným směrem. Svobodné volby, respektování lidských práv, svoboda projevu a další hodnoty demokratické společnosti, to všechno definitivně zapouští své kořeny. Parlamentní volby z 21. září jsou tak dalším krokem k demokratickému normálu. Vítězství pravice svědčí o tom, že čtyři roky vlády postkomunistů ohodnotila většina polských voličů nedostatečně. Do současného parlamentu se dostalo pouze pět stran: Volební akce Solidarity (AWS) – 33,83 %, Svaz demokratické levice (SLD) – 27,13 %, Unie svobody (UW) – 13,37 %, Polská lidová (agrární) strana (PSL) – 7,31 %, Hnutí obnovy Polska (ROP) – 5,56 %. Podle všeho bude vládnout koalice AWS a UW, v což většina Poláků také doufá. Současně je to koalice, která by se mohla udržet do příštích voleb. Strany a koalice, které prohraly, prožívají už nyní malé zemětřesení (SLD a PSL, ale také leviceová Unie práce) a v nejbližších týdnech nejspíš jejich lidé zaplatí za výsledky voleb hlavo.

Rád bych zde citoval dva velice reprezentativní hlasy komentující volby v Polsku. Oba autoři nejsou v Čechách neznámí. Prvním je Adam Michnik, bývalý disident, dnes šéfredaktor největšího polského deníku Gazeta Wyborcza (náklad 500-700 tis.). Autorem druhého komentáře je mons. Tadeusz Pieronek, generální sekretář Polské biskupské konference, profesor kanonického práva.

Adam Michnik napsal: „V Polsku se komunismus vyvíjel směrem k demokratickým re-

Chtěl bych se vás, pane poslanče, zeptat, jak se někdejší křesťanský demokrat uplatní v ODS? Necítíte u některých politiků ODS nechuť k církvi?

Velmi nerad míchám dohromady svou osobní víru a politickou příslušnost. Myslím, že přílišné zdůrazňování onoho „já jsem křesťan“, čímž se naznačuje „já jsem lepší“, je poněkud pokrytecké a navíc škodí křesťanství jako takovému. Jestliže se totiž ukáže, že dotyčný člověk přeci jen není bez chyb, pak jeho selhání v očích mnohých padá na hlavu křesťanství. V ODS se prostě cítím jako v politické straně, ve které je lidí blízkých křesťanskodemokratickému proudu hodně. Vůbec nemám pocit, že bychom stáli na okraji. Tam jsou naopak „ultraliberálové“ Mackova ražení.

Proč se však vztah ODS k církvím ani po integraci s KDS nezměnil, přestože si KDS dělala ambice stát se jakýmsi „svědomím ODS“?

V postojích ODS k církvím cítím obrovský posun. Například v usnesení Výkonné rady z počátku tohoto roku, o které jsme museli svést tvrdý boj, ale nakonec bylo přijato prakticky všemi hlasy, se říká, že ODS si je vědoma nezastupitelné role církví ve společnosti. Takže dnes již není možné říkat ony „většičky“ o spolku turistů a podobně. Troufám si říci, že i u premiéra Klause se vnímání trochu posunulo, i když zůstává stále velmi opatrný ve vztahu k nestátním institucím. Ostatně rozhodnutí vlády zahájit proces navrácení církevního majetku a akceptovat jednání s Vatikánem jsou projevem tohoto posunu.

ODS označuje sama sebe jako stranu liberální a konzervativní. Tehdejší místopředseda KDS Ivan Pilip navíc před sloučením s ODS prohlášoval, že ODS dělá v podstatě křesťanskodemokratickou politiku. Jak se tímto pojímáním rozumí v ODS a jak jím rozumíte vy?

Mám pocit, že v těchto pojmech existuje určité zmatení, a to jak ve veřejnosti, tak v samotné ODS. Ostatně je zajímavé sledovat posun v dokumentech ODS od vnímání sebe samé jako strany „liberální obohacené o prvky konzervatismu“ ke straně „konzervativní obohacené prvky liberalismu“. Vztah ODS k fungování ekonomiky a trhu byl a je velmi liberální, zatímco v ostatních sférách společnosti se spíše mluvilo o navazování na určité hodnoty a odpovědnosti vůči nim. A to je i kombinace, kterou využívají některé evropské křesťanskodemokratické strany.

Řekl jste, že Václav Klaus je opatrný ve vztahu k nestátním institucím. Do jaké míry to ladí s údajným konzervativním ODS? Je to snad jen jeho názor?

Obavu před snahou rozmělnit stát do nestátních institucí sdílím také. Být konzervativní znamená tyto instituce respektovat a být si vědom jejich užitečnosti. Mnohem spornější je přenesení některých kompetencí státu na tyto instituce. Proč bychom například měli na komory s povinným členstvím nebo na odhory přenášet část pravomocí státní správy?

Problém vztahu k nestátním institucím, vnímaný tak, že se jim vláda, resp. ODS, brání, spočívá dle mého názoru ve snaze po institucionalizaci některých nestátních prvků. To je spor, který máme s KDU-ČSL. ODS volá po vytvoření prostoru pro tyto instituce, který dosud neexistuje, protože stát se o všechno stará. Může být vytvořen jen tak, že stát ze sebe bude jednoduše uvolňovat a bude v rámci principu subsidiarity přesouvat na nižší úroveň, například na úroveň obce nebo až na úroveň privátní aktivity. Všechno prostě nemusí být garantováno státem; výchovou a vzděláním počínaje, přes zdraví, až po sociální péči. Šance nestátních organizací věnujících se dobročinnosti není v jejich institucionalizaci, ale ve vytvoření prostoru, kde bude jejich pomoc zapotřebí.

Předpokládám, že nebudete popírat svou pravicovou orientaci. Jaké jsou možnosti křesťana angažovat se v rámci pravolevého stranicko-politického spektra? Měl by být blíže k levici, k pravici nebo k nějaké specificky křesťanské politické orientaci (pokud existuje)?

Já sám jsem přesvědčený pravičák a myslím si, že většina křesťanů by k tomu měla dospět. Ale neberu to jako dogma, protože i sociální demokracie svým způsobem z určitých prvků křesťanství vychází. Řekl bych, máme-li být více osobní, že levicové modely jsou i přes to primárně založeny na lidské závislosti, která je velmi nezdravým a nekřesťanským prvkem. Možná i proto je většina křesťanů organizována ve středových a pravicových stranách. Protože oba proudy nacházejí

VZTAH STÁTU A CÍRKVÍ MUSÍ DOŘEŠIT TATO VLÁDA

Rozhovor s poslancem ODS Markem Bendou

v křesťanství své zdůvodnění, myslím, že by křesťan nemusel stát někde mimo ně. Strana specificky pro křesťany vede dále k odcizování společnosti a křesťanů (resp. církví). A to je v rozporu s úkoly vytyčenými na II. vatikánském koncilu.

Jsou samozřejmě prvky, které vybočují z rámce křesťanské civilizace, ať již ultralevé nebo takzvané ultrapravé. Na „ultrapravici“ moc nevěřím, protože se nakonec ukáže, že jsou to stejné levičáci. Komunismus a nacismus jsou dokonce odsouzeny papežskými encyklikami. Angažovanost křesťanů v těchto proudech vidím jako problém.

a naopak ji nemohou odmítnout tam, kde o její smyslnosti nejsou přesvědčeni.

Vynucená solidarita by především vůbec neměla být nazývána solidaritou. Jistou mravní hodnotu sice má, protože způsob rozhodování státu určují občané, ale je to systém, kde je menšina nepochybně znásilňována většinou. Peníze jsou nám prostě odebrány bez možnosti ovlivňovat účelnost jejich použití, a jsou někým, kdo je právě u moci, rozděleny. Jde samozřejmě o falešné vidění solidarity. Skutečná solidarita obohacuje nejen toho, kdo dostává, ale též toho, kdo dává. U státních darů se vytrácí pocit dávání a dostávání a mění

Snímek Jaroslav Hodík

Je tedy pravice schopna hodnoty, které přináší křesťanství, lépe politicky interpretovat?

Ano. Základním křesťanským křesdem pravice v Evropě je zvyšování míry svobody na straně jedné a řád a pořádek na straně druhé. A pravice křesťanství se svou představou o lidském individuálu jako obraze Božím, nadaném důstojností a svobodou, je blíží pravicovým modelům nakloněným větší míře svobody a odpovědnosti.

Zbývá vůbec místo pro nějaký třetí – tzv. křesťanskodemokratický – proud? Existují hodnoty, které ani levice, ani pravice nedokáže politicky integrovat?

Spíše o tom pochybuji. Josef Lux se celkem úspěšně snaží v rámci svých představ o roli KDU-ČSL v české společnosti rozdělit politiku na tři proudy. V Evropě to tak ale není. Skutečně relevantní proudy existují jen dva. Pokud Josef Lux mluví o křesťanskodemokratickém proudu u nás, jde vlastně o politický střed, který v našem přitahává jednoduše a v něm není druhému proudu. KDU-ČSL je svým programem mnohem blíže evropským lidovým stranám než stranám křesťanskodemokratickým.

Je skutečně tak velký spor v otázce „sociálně tržního hospodářství“ mezi KDU-ČSL a občanskou pravici?

České občanské pravicové strany mají tendenci neopakovat chyby Západu. Ukázalo se, že tamní systémy jsou příliš verkorysé a že od tzv. sociálně tržního hospodářství je dnes třeba alespoň částečně ustoupit. My se z toho chceme poučit, zatímco KDU-ČSL v podstatě říká, že máme jít pomaleji a spíše cestou západní Evropy 50. a 60. let než přeskakovat rovnou do dnešních časů.

Pokud stát prosazuje solidaritu mocensky, je na místě se ptát, zda taková solidarita má nějakou mravní hodnotu. Lidé totiž musejí být solidární bez ohledu na efektivitu takového počinání státu. Je zhoršena jejich možnost více pomoci tam, kde to považují za správné,

se na nárok. Na jednom kolokviu vystoupil předseda odhorů pan Falbr, který ve svém projevu prohlásil: „Nejsme zvědaví na milodary.“ Proti tomu ihned někdo protestoval, že milodary mají z křesťanského pohledu obrovský význam pro fungování společnosti. Stane-li se vše nárokovou dávkou, zcela se vytratí oboustranný rozměr morálního závazku.

Myslíte si, že člověk musí být křesťan, aby mohl dělat dobrou politiku, nebo je možné ji dělat stejně tak dobře a čerpat přitom jen z přirozeného poznání?

Znovu opakuji, že nemám rád vyvyšování křesťanů nad ostatní, stejně jako nemám rád snahu vytlačit křesťanství z politického života. Jistě je, že křesťané by měli být více vázáni evangeliem, ale ne vždy to zcela platí. Například z vystupování Josefa Luxe je zřejmé, že jeho řeč nikdy nebudě ano ano, ne ne. Politika je jistě tlačit, aby takto mluvil, ale jistý rozpor se zásadami tu určitě je.

Základní tradice vychází jak z řecké filozofie, tak z náboženství – z judaismu a z křesťanství. A v nich obsažené zásady, jako například úcta k člověku, jsou v nás hluboko zakotveny a vnímáme je jako základní a přirozený konsensus. Proto si nemohu představit evropskou politiku bez křesťanství. Pak by to totiž nebyla evropská politika. Křesťané ovšem mají možnost tuto tradici, která se stále vyvíjí, dále obohacovat a rozvíjet novými podněty získanými z živé víry.

Ohlasy se jistě úvahy, že ODS by v případě neschválení rozpočtu přešla do opozice. Nehyl by to útek od zupočetého díla, které by se nikdy nepodařilo dokončit?

ODS podle mne nemá právo se jednoduše rozhodnout a říci „my se nyní potřebujeme zkonsolidovat, odehájíme do opozice“. V letech 1992 a 1996 jsme vyzvali občany, aby nám vyjádřili svou podporu a rozhodli, zda jim máme vládnout. Vůči nim máme velkou zodpovědnost. Kromě toho by bylo obtížné, byť jen aritmeticky, sestavit jakoukoliv jinou

koalici. Co se týče koalice ODS se sociální demokracií, pro tu bych nikdy nenaslaval.

Nemáte strach z levicové vlády?

Z vlády naší levice a z jejich výhrůžek mám strach. Extrémní obavy mám z příštího roku, kdy se bude rozhodovat o vstupu České republiky do NATO, což je jeden ze základních cílů, který si KDS vytýkla již v roce 1990. Tento cíl je třeba splnit, neboť jde o dlouhodobě zakotvení do evropských struktur a vyplutí ze sféry vlivu Ruska. Situace v ČSSD bohužel vyvolává vážné obavy, že se toto rozhodnutí pokusí komplikovat, možná i mařit. V delší perspektivě nemám z ekonomických důsledků levicové vlády takový strach. Musíme se připravit na to, že po pravicových, ekonomicky úspěšných vládách přicházejí vlády levicové, které začnou vyvořeně bohatství rozmařile přerozdělovat, čímž utlumí i ekonomický rozvoj a nechají po sobě větší jenom dluhy.

Mluví se o tom, že některým představitelům ODS dochází invence, že jsou unavení. Myslíte, že jde o vážný problém, který se mohl odrazit i na krizi důvěry?

Pokud o únavě mluví lidé z nejužšího vedení ODS, pak jde o bezbřehý alibismus. Právě oni by to totiž mohli a měli změnit. Mám na mysli například Miroslava Macka nebo ministra Ziehlence. Je-li někdo místopředsedou strany, má takovou možnost stav věci ovlivnit, že za něj přirozeně nese zodpovědnost. Budto dokáže stranu opět rozehnat, nebo by měl odejít.

ODS ale není zásadně vyčerpaná. Nápadů v parlamentním klubu i v regionálních sdruženích je dost, možná ale chybí prostupnost, která by umožnila dostat je do vedení.

Krise důvěry může mít svůj zdroj také ve velké nervozitě na naší politické scéně. Máme Sněmovnu s natolik napjatým poměrem poslanců, že se do konce volebního období neuklidní. Opozice má pocit, že svržení vlády je na dosah ruky. Tato atmosféra se přenáší i do společnosti. Důsledky jsou vidět v průzkumech veřejného mínění, podle nichž by hodně lidí rádo vidělo ve vládě několik sociálně demokratických ministrů. To vůbec nemusí být důsledek touhy po levicovější vládě, ale pochopitelně touhy lidí po zklidnění politiky.

Jak byste v případě rozpadu stávající koalice viděl tolik diskutovanou koalici lidovců se sociální demokracií?

Taková koalice zatím připadá v úvahu jedině za podpory komunistů. To lidovcům jejich voliči, už s ohledem na papežské encykliky, nesmí dovolit. Sociální demokracie navíc není moderní levicovou formací. Je to konglomerát osobně nespokojených lidí, jednoznačných komunistů a jen mála sociálních demokratů. Proto se domnívám, že by lidovci v takové vládě měli mnohem větší problémy, než mají dnes.

Levice u nás často měla negativní vztah k církvím a k náboženství vůbec. Domníváte se, že by případná vláda levice značila šance na lepší uspořádání vztahu církví a státu?

Levicová vláda tuto šanci nedává a podle mne si to církve uvědomují. Sociální demokracie je v tomto směru velmi závislá na převládajícím veřejném mínění. Zatímco konzervativci tvrdí, že jsou jisté hodnoty, které stojí zato hájit i proti veřejnému mínění, naše sociální demokracie to dosud nepochopila. Vztah státu a církví proto zůstává jedním z úkolů, které by měla tato koalice dotáhnout do konce.

Jaký typ financování církví se u nás podle vás prosadí?

V ODS je vůle přistoupit na financování církví prostřednictvím zvýhodněných sponzorských příspěvků. Státní příspěvek na vlastní činnost církví by měl být postupně odbouráván, přičemž dotace například na zdravotní nebo sociální péči by měly zůstat zřejmě pro církevní i pro ostatní nestátní subjekty. Úplné odbourání státního příspěvku však není problémem ani tak katolické církve jako spíše malých evangelických církví, které by se tím mohly dostat do neřešitelné situace. Proto se může stát, že postupně odbourávání státního příspěvku se zastaví ve fázi, kdy se ukáže, že církve by se již u sebe nedokázaly postarat. Některé církve lze navíc chápat jako součást kulturního koloritu této země. Počet jejich členů a velikost majetku jsou však takové, že by bez státního příspěvku nemohly přežít. Pak je třeba zvážit, zda stát, který podporuje různé jiné kulturní aktivity, by neměl podporovat i některé církve nad rámec běžného příspěvku.

Rozhovor připravil Jan Smíd

Karmelitánka Terezie od Dítěte Ježíše a od Svaté tváře, rozená Martinová, jinak svatá Terezie z Lisieux, byla 19. října prohlášena za učitelku církve. Autor následujících řádků, americký karmelitán, svědčí o jejím vlivu na velkého anglického spisovatele.

DULCINEA ve světě Grahama Greena

John Sullivan, OCD

Romány Grahama Greena jsou zalidněny charaktery, které demonstrují úskoky, fiaska a proradnost věku úzkostí. V *Děti nádh duše*, autobiografii svatě Terezie od Dítěte Ježíše, která zemřela 30. září před 100 lety jako čtyřicetiletá řeholnice v karmelitánském klášteře v Lisieux ve Francii, se postavy toho druhu neobjevují. Tyto své paměti, které vyšly po její smrti, sepsala na pokyn svých řádových představených. Od té doby byly přeloženy do mnoha cizích jazyků a dodnes zůstávají náboženským bestsellerem.

Terezie i Greene se narodili v měšťanských rodinách, jejich způsob života a styl psaní jsou ovšem nesmírně rozdílné. Přitom existují náznaky, že Greene, jako mnoho jiných lidí s nejrozumnějším zázemím, byl Terezii značně ovlivněn. Pozoruhodným způsobem se o ní několikrát zmiňuje v jednom ze svých posledních románů *Monsignor Quijote* (1982) i v odpovědi na dopis, který jsem mu po přečtení tohoto románu zaslal. Tato korespondence svědčí o Greenově obdivu pro Terezii, jež byla svatořečena v roce 1925, kdy mu bylo 21 let, ale také nabízí pohled na světici z jiného úhlu.

Monsignor Quijote

Greenův román je zasazen do současného Španělska a jeho protagonistou je stárnoucí farář, známý jako monsignor Quijote, protože tvrdí, že je potomkem smyšlené postavy Cervantesova románu, rytíře Dona Quijota. Kněz byl právě jmenován monsignorem, protože projevil laskavost jednomu církevnímu hodnostáři, který se náhodou dostal do nesnázi, když projížděl obcí. Nově jmenovaného monsignora přiměje biskup, aby se vzdálil z farnosti a vydal se na cestu vozem ve společnosti bývalého starosty města a komunisty, kterého monsignor Quijote nazývá Sancho. Greene pojmenovává ono město El Toboso, tedy jménem, které dal Cervantes vesnici, v níž žila rytířova zidealizovaná láska Dulcinea.

Cestou kněz a starosta spolu rozmovují, právě jako Don Quijote a Sancho Panza v Cervantesově mistrovském díle. Monsignor Quijote často cituje z autorů své oblíbené duchovní čteny, podobně jako se Don Quijote inspiroval svými milovanými rytířskými romány.

Na jednom místě v Greenově románu se starosta vyptává kritikou celibátního způsobu monsignorova života. Říká mu, že ve skutečnosti „vy kněží se nikdy nedostanete tam, kam jsme došli my, ženatí lidé, k opravdu hlubokému cítu pro druhou lidskou bytost“. Monsignor výzvu přijme. Následuje dlouhá konverzace, která obsahuje i tyto překvapující řádky: „Vy jste se nikdy nezamiloval do ženy, otče?“

„Nikdy, ne tím způsobem, jak si myslíte.“

„Nebyl jste nikdy ženou pokoušen?“

„Nikdy.“

„To je divné. A nelidské.“

„Není to tak divné a nelidské,“ odpovídal otce Quijote. „Byl jsem ochráněn jako mnoho jiných, že to něco jako incestní tabu. Není mnoho těch, kdo jsou pokoušeni, aby to tabu porušili.“

„Není, ale je vždy tolik alternativ k incestu. Třeba sestra přítele.“

„Měl jsem rovněž svou alternativu.“

„Kdo to byl?“

„Dívka nazývaná Martinová.“

„To byla vaše Dulcinea?“

„Ano, jestli se vám to líbí, ale žila velice daleko od El Tobosa. Přesto se její dopisy ke mně dostaly. Znamenaly pro mne velkou útěchu, když jsem se ocitl v nesnázích s biskupem. Na jednu věc, kterou napsala, myslím skoro denně: „Než zemřeme mečem, nechť zemřeme hodnými ranami špendlíkem.““

„Váš předek by dal přednost meči.“

„Nakonec však přesto zemřel spíše na bodné rány špendlíkem.“

„Martinová... Podle toho, jak to

nín Claret. Jan od Kříže a Terezie z Avily. Malé rozměry špendlíku se asi Greenovi zamlouvaly. Často předpokládá aspoň nějaké náboženské citění u slabých, vlažných a dokonce seestných protagonistů svých románů. Jako zkušený vykladač šerosvitného světa hříšníků citováním svatě Terezie ukazuje, že i slabí lidé mohou najít prostor v náruči náboženství.

Na jiném místě v *Monsignoru Quijotovi* se objevuje potvrzení této představy, když totiž autor použije jiné z podob svatě Terezie, aby uká-

ných rukou, které slíbila ukázat Bohu, až přijde do nebe. „Vidíte, drahý pane Greene,“ psal jsem. „Terezie má pozoruhodnou větu ve svém úkonu milosrdné lásky, kde se praví: »V pozdním večeru života se před tebou objevím s prázdnými rukama.«“ (...) To dobře zdůrazňuje naše karmelitánské zaujetí čekat na Boha, ale tak, že vyprázdníme prostor v sobě i v životě. Více než jindy se zdá tento ideál naznačovat, že bychom měli žít přirozeně s nedokonalostí toho, co děláme a co jsme. To vede k opravdu prázdným rukám, nikoli k hromadě zásluh, tedy i ke schopnosti veřít se do Vašeho monsignora Quijota.“

Úplná odpověď Grahama Greena:

31. prosince 1983. Drahý otče Sullivan, moc Vám děkuji za Váš dopis z 15. listopadu, který jsem dostal posledním den v roce, 31. prosince. Přináší mi hodně potěšení, které přenesu do nového roku. Děkuji za to, co říkáte a čeho si velice cením.

Upřímně Váš
(podpis) Graham Greene

Působení Terezie na Greena

Mohlo by se zdát, že stručnost Greenových slov naznačuje slabý zájem o věc, na niž jsem upozornil. Po přečtení mě však napadlo něco jiného. Zdá se přiznací, že si slavný a zaměstnaný autor jako Greene našel v předvečer Nového roku ve svém programu čas, aby napsal byl jen krátký dopis. Neměl představu o tom, kdo jsem, a tak přirozeně zachoval svou pověstnou rezervovanost. Nicméně volba slov u mistra odměněných vět učinila z té záležitosti víc než běžnou odpověď: „Velice Vám děkuji“, „hodně potěšení“, „přenesu do nového roku“. Mimoto odpovídal rychle. Konec konců Graham Greene nebyl typem člověka, který se rozplývá díky, jestliže cítí, že nejsou zasloužené. Později uvedl o Terezii více podrobností (v jiném dopisu, o němž níže.)

Cítil jsem tehdy i dnes, že ho asi zaujal rozměr „nedokonalosti“. Terezie skvěle ukázala smysl „nedokonalosti“, jenž ji vedl k tomu, aby chválila plody Boží milosrdné lásky, svobodně zaručené nedokonalým tvorem. Stojí za upozornění, že *Katechismus katolické církve* (1992) v části o zásluze (č. 2011), uvádí přiznací pasáž svatě Terezie z „úkonu milosrdné lásky“. Obsahuje obraz prázdných rukou, který Greene zdramatizoval v *Monsignoru Quijotovi*.

„Po vyhnání zemi doufám, že se budu z Tebe radovat ve vlasti: nechci však hromadit zásluhy pro sebe; chci pracovat jen pro Tvou lásku.“ (...) V pozdním večeru tohoto života se objevím před Tebou s prázdnými rukama, protože Tě nežádám, Pane, abys počítal mé skutky. Všechna naše spravedlnost je ve Tvých očích poskvrněná. Chci se však ohlídit do Tvé spravedlnosti a dostat od Tvé lásky, abys byl na věky můj.“

Terezie se svou „poskvrněnou“ spravedlností je světe, která musela Greene přitahovat. Kdysi řekl: „Potíž je v tom, že nevětim své nevěře.“ Nevěra zachmuřovala a provázela Greena, který měl o náboženství poctivě pochybnosti. Přesto nedopustil, aby z něho nedostatek víry odvádl to nejlepší. Rozuměl duším na pokraji společnosti, vlažným i těm, které svým niračním jednáním těžce ztroskotaly. Ve svých románech má s nimi soucit. Nejevila se ale Terezie ve své spalující lásce pro Boha a jeho úžasné milosrdenství rovněž sympatickou patronkou „analých“.

kterí tento soucit velice potěšují?

Kde získal Greene toto vědomí Tereziina zájmu o „malé“, o lidi tolika jeho charakterů? Existuje náznak v tom, co říká monsignor Quijote o své účtce k mladé karmelitánce, jež byla tak říkajíc jeho Dulcineou. „Přesto se její dopisy ke mně dostaly.“ (...) Byly pro mne velkou útěchou.“ říká kněz. Je skutečností, že Tereziiny dopisy umožnily Greenovi důležitý přístup k jejímu myšlení. 27. září 1990 v odpovědi na mou druhou zprávu naznačil, že je četl. Zde je stručný obsah toho, co napsal:

Je dobré, že o Vás opět slyším. (...) Citoval jsem svatou Terezii v *Monsignoru Quijotovi* a nemyslím, že jsem jinde uvedl nějaký jiný citát. Můj zájem o ni začal skutečně u jejích sebraných dopisů, které mi ji značně přiblížily.

Tyto „sebrané“ dopisy zřejmě znal z jednosvazkového výboru, který byl k dispozici, dokud nevyšla jejich úplná kritická edice, vydaná Institutem pro karmelitánská studia. Při návštěvě Greenova archivu v knihovně Boston College jsem zjistil, že dřívější vydání nejen četl, ale že si v něm často zahrával celé odstavce a dělal na okraji poznámky.

Terezie ve svých dopisech někdy píše o francouzském národu, který byl podle ní předmětem Boží milosrdné lásky právě proto, že ji lidsky a duchovně tak potěchoval. Objekt jejím zájmu a příležitostného přímého povzbuzení byli ti, které by mohla označit za „maturované syny a dcery“. Přála jim totiž hlubokou důvěru v Boha, kterou navzdory všem zkouškám měla sama. Modlíla se například za abbe Belliera, misionáře, s nímž si dopisovala a který prožíval své poslední dny v útulku, kde zemřel její otec. Modlíla se za Hyacintha Loysona, někdejšího představeného bosých karmelitánů v Paříži, který opustil církev a oženil se s protestantskou vdovou z USA. Modlíla se za René Tosina, jednoho ze svých svágrů, který se prohlásil za ateistu.

14. září 1896 napsala Terezie své nejstarší sestře Marii, rovněž karmelitánce v Lisieux, proslulý dopis, jenž slituje její „malou cestu“ důvěry v Boží milosrdenství. Je obsažen ve svazku, který měl Greene a kde ho nepochybně zaujal tento odstavec: „Ježíši! Proč nemohu říci všem malým duším, že tvoje dobrotivost přesahuje jakoukoli schopnost ji vyjádřit. (...) Cítím, že kdybys našel, i když je to nemožné, duši slabší a menší, než je moje, že bys ji s radostí prokázal ještě větší přízeň, kdybys se s plnou důvěrou světlá tvému nekonečnému milosrdenství.“

Přitažlivost Terezie je všeobecná, protože se starala i o ty, kdo nesdíleli její čistotu, neměli její cilevdomost a její plánové srdce. Využívaje svého zájmu a řeholní zkušenosti, pochopila slova svatého Pavla Korinťanům zdůrazňující spásnou součinnost svatosti Páně a lidské křehkosti: „Bůh si vyvolil slabé, aby zahanbil silné v očích světa“ (1 Kor. 1,27); a „Sám sebou se chlubit nebude, leda svými slabostmi“ (2 Kor. 12,5). Svatoost Terezie byla skutečná, ale neodrazující. Odpovídá obrazu, který o ní použil papež Jan Pavel I.: „Jezezná pěst v sametové rukavici“.

Je tu další odkaz v *Monsignoru Quijotovi* na pouto mezi Terezii a monsignorem, „Já ale nemám žádnou Dulcineu. Sancho,“ říká monsignor svému druhovi. „Já jsem měl ovšem na mysli sehorití Martinovou,“ odpovídá starosta.

Bývalý komunistický starosta je soucitný přítel a hovoří nepochybně za Grahama Greena, když naznačuje, že svatá Terezie je tak říkajíc duchovní Dulcinea, kterou si dobrý člověk monsignor Quijote zamiloval. Krátce před tím, než zemře, připomene to, co pro něho mělo největší význam: „Knihy, které miluji. Svatý František Saleský, svatý Augustin, sehorití Martinová z Lisieux.“

America, 17. 5. 1997. – Prel. M. Kratochvíl

Snímek z publikace Karmelitánského nakladatelství – Terezie z Lisieux

vyslovujete, to nebyla španělská dívka...“

„Nebyla, pocházela z Normandie. Nesmíte mi špatně rozumět. Zemřela mnoho let předtím, než jsem ji poznal a začal milovat. Snad už jste o ní slyšel pod jiným jménem. Měl v Lisieux, Karmelitánky tam žily zvláštní poslání – modlit se za kněze. Myslí, a doufám, že se modlí i za mě.“

„Ale vy hovoříte o svatě Terezii! To jméno Martinová mě málo.“

„Jsem rád, že existuje komunist, který o ní slyšel.“

„Víte, já jsem nebyl vždycky komunist.“

„To je docela krásný hold světic, který uvedla, že se stala karmelitánkou, aby se modlíla za kněze. Učinil jsem pak Grahama Greenovi poklonu za tato slova a za četné další odkazy na karmelitánské autory v *Monsignoru Quijotovi* – a on přidal další příjev účty.“

Výměna dopisů

Obraz hodnutí špendlíkem oproti ranám může lze najít v souboru dopisů Terezie pod č. 86, ale použila ho i jinde. Jde o jednu z mála přímých citací světe v *Monsignoru Quijotovi* vůbec, i když je tento krátký román proložen odkazy na jiné světe jako František Saleský, Tomáš Akvinský, Augustin, Anto-

70 let salesiánů v Čechách a na Moravě

Kongregaci salesiánů založil don Giovanni Bosco v druhé polovině minulého století v italském Turíně. Jejím posláním je apoštolát mezi hmotně a duchovně ohroženou mládeží. K nám přišli r. 1927. Letos si tedy připomínají sedmdesátiletí své přítomnosti v naší zemi. První dům určený k formaci aspirantů byl otevřen 27. září 1927 ve Fryštáku, městečku mezi Zlínem a Holešovem.

Počátky

Už předtím odcházely skupiny našich chlapců, kteří se chtěli stát salesiány, do jejich střediska v severoitalské Perose. Zasloužili se o to v Čechách P. Karel Klement, zakladatel sdružení Legio Angelica, na Moravě profesor náboženství v Hranicích P. Augustín Stancil, dále první český salesián P. Ignác Stuchlý a pozdější litoměřický biskup a kardinál Štěpán Trochta. Ignác Stuchlý (nar. 1869 ve Slezsku) odešel do Turína r. 1894. Vstoupil tam do noviciátu a r. 1896 složil věčné sliby. Měl odjet do misie, ale tehdejší hlavní představený bl. Michal Rua, mu řekl: „Tvé misie budou na severu.“ Jeho slova se naplnila r. 1924.

R. 1923 odjel do Itálie kvintán arcibiskupského gymnázia v Kroměříži Štěpán Trochta, rodák z Francovy Lhoty na Valašsku. Připravoval se na noviciát a náhodou se dověděl, že ústav v Perose bude volný. Využil návštěvy hlavního představeného Dona Rinaldiho a požádal ho, aby byl ústav dán Čechům. Rinaldi souhlasil a Trochta napsal Klementovi i Stancilovi – a dal tak popud k první výpravě chlapců z Čech a Moravy do Perosy. Vedením začínajícího díla byl pověřen P. Stuchlý. Do Perosy odjeli celkem tři výpravy. R. 1927 převezl P. Stuchlý chlapce do Fryštáku.

Prvních dvacet let

Počínající dílo se slibně rozvíjelo. Salesiáni postupně otevřeli dalších deset domů (v Praze, Brně, Ostravě, Pardubicích aj.). Výstavbu v Ostravě, v Praze a v Pardubicích řídil P. Trochta, který se mezitím stal knězem a doktorem teologie. Tíha odpovědnosti ležela na P. Stuchlém. Když byl povolán do Perosy, bylo mu šestapadesát, tedy ve věku, kdy se pomýšlí na důchod. Byl už bělovlasý, začali mu říkat „staříček“, a to mu zůstalo.

R. 1936 byla ustavena československá inspekce (tj. salesiánská provincie). Prvním inspektorem se stal P. Stuchlý. Když se r. 1939 Československo rozpadlo, byla rozdělena na dvě samostatné části, českomoravskou a slovenskou. „Staříček“ zůstal inspektorem v Čechách a na Moravě.

Válka rozvoj díla zbrzdila. Domy v Ostravě a ve Fryštáku zabrali okupanti. Rada salesiánů byla totálně nasazena, ale všichni přežili. Ředitel pražského ústavu Štěpán Trochta byl vězněn v Terezíně, v Mauthausenu a v Dachau, ale vrátil se, i když s narušeným zdravím. V kratší internaci byl P. Muška.

Aspirantů ve Fryštáku byl po válce organizován jako soukromé gymnázium s tercií, kvartou, kvintou. Studovalo tam cca 130–150 studentů. Byli zapsáni jako privatisté reálného gymnázia v Holešově, kam vždy na konci roku jezdili skládat zkoušky. Zájem o přijetí byl veliký, proto byl zřízen v Ořechově pobočný dům, kde bylo na čtyřicet dalších chlapců. Z Fryštáku odcházelo po kvintě asi třicet chlapců do noviciátu v Hodoňovicích.

Vyšší gymnázium, filozofii a pedagogiku studovali klerici po noviciátu v zámečku v Přestavlkách. Pak

odcházeli na tříletou pedagogickou praxi do internátů a oratořích. Teprve po třech letech studovali teologii v klášteře v Oseku u Duchova. Bohoslovci se tam podíleli i na pastorační práci.

V pražském ústavu bylo asi 170 internistů, kteří navštěvovali veřejné školy. Ti přicházeli do ústavu většinou kvůli rodinné a sociální situaci. Podobně byl zaměřen i ústav v Pardubicích, určený především pro děti z rodin postižených válkou. V obou těchto domech byly oratoře. Navštěvovaly je stovky chlapců. Nacházeli tam vhodné využití volného času, zábavu i vzdělání. Podobná oratoř byla v Brně-Žabovřeskách. V Ostravě byl kromě oratoře

škola povinných chlapců museli do veřejné školy. Aby nebyl ústav hned zabrán, převedli tam představení první ročník filozofického studentátu. Pro chlapce se našlo náhradní ubytování v pohraničí ve Vidnavě, kde bydleli v klášteře řeholních sester a chodili do tamější veřejné školy.

V té době už byli zatčeni první salesiáni: ředitel fryštáckého ústavu P. Oldřich Med byl odsouzen na deset měsíců za šíření varovného letáku. Později byl zatčen tlumočník na pražské Apoštolské nunciaturě P. Alois Zmrzlík, ředitel pražské oratoře P. Šnajdar, koadjutor Alfons Kovač a nástupce P. Zmrzlíka na nunciaturě P. Václav Mrtyý. Poříze

Praha-Kobylisy, uprostřed P. Š. Trochta

i domov pro učně, kteří se učili u soukromníků nebo v podnicích, které neměly vlastní internát.

V Čechách byly dva domy pro muže, kteří cítili povolání ke kněžství, ale neměli patřičné střední vzdělání a byli už starší (v Mnšku a v Trmčicích u Ústí n. L.).

Vyvrcholením dvacetileté přítomnosti salesiánů u nás bylo jmenování ředitele pražského ústavu Štěpána Trochty litoměřickým biskupem (1947). Litoměřická diecéze byla nejvíce postižena odsunem německého obyvatelstva i kněží. Biskup Trochta to lapidárně vyjádřil slovy, že jeho diecéze je spíše než vinicí Páně kamenolomem.

Mračna se stahují

V roce 1950 měla provincie 234 členů, z toho 72 kněží, 131 kleriku a 31 spolubratrů koadjutorů (laiků), 11 domů a jednu faru (Vinoř u Prahy). Za dvacet let se tedy udělal kus práce. O salesiány stáli i jinde. Přicházely nabídky z Plzně, z Českých Budějovic, Liberce aj. To vše bylo násilně přerušeno během jediné noci.

Po únorovém převratu 1948 církev záhy pocítila tlak nové moci. Biskupové se pokoušeli jednat a pověřili tím Štěpána Trochta. Byl to úkol nevděčný, ale diplomatický. Trochta měl pro to i vzhledem k věznění za války dobré předpoklady. K dohodě však nedošlo. V roce 1949 byla zastavena většina náboženských periodik (včetně Salesiánského věstníku). Zavedení tzv. jednotné školy postihlo aspiranty (soukromé gymnázium) ve Fryštáku,

měl ostravský ústav, kde byla proti představeným zosnována provokace. Vyřešila to výměna ředitele domu

„Bartolomějská noc“

Pak přišla známá noc ze 13. na 14. dubna 1950. Spolubratři ze všech jedenácti domů byli odvezeni do Oseku u Duchova a ředitelé domů do Želiva u Humpolce. Oproti ostatním řeholním nebyli deportováni novicové z Hodoňovic (během měsíce byli rozpuštěni) a dva ročníky filozofického studentátu v Přestavlkách, které nechaly úřady do prázdny v domě a vyžádaly je (neúspěšně) ke vstupu do generálního semináře v Praze.

„Staříček“ Stuchlý byl v době záboru ve Fryštáku. Zprávu o likvidaci díla, jemuž zasvětil život, přijal klidně. S něčím podobným zřejmě počítal už dříve. Převezl ho k sestrám do Zlína a pak do Lukova, kde r. 1953 zemřel.

Mladší spolubratři a někteří chovanci z Fryštáku, kteří byli oné noci v ústavu, byli ze „soustředění“ propouštěni na stavbu klíčavské přehrady. Kdo byli odvezeni a měli odklad, byli v září 1950 předáni úřadům PTP. Nevozející byli z Oseku převezeni do Hájku, do Hejnic a do Želiva. Z internace se dostávali do r. 1957.

Spolubratři se pak snažili zachovat věrnost povolání alespoň společným životem. Bydleli po dvou, po třech v podnájmech ve velkých městech. Našli si zaměstnání, mnozí se dostali i na studia. Organizací života mimo tábory se zabýval P. Václav

Život v oratoři, Ostrava 1947

Filípec, který se dostal z internace už v r. 1950. Od r. 1952 se skrýval v klášteře sester dominikánek v Lip-tále.

R. 1956 však začalo nové zatýká-ní. Postupně postihlo na čtyřech spolubratřích, další byli postiženi administrativně (vyloučením ze školy, ztrátou zaměstnání). Soudní jednání se konala v Olomouci, Ostravě, Uherském Hradišti, Brně, Litoměřicích a v Praze. Obvinění znělo: maření dozoru nad církvemi, pobožování apod. Když byly tyto delikty při nástupu prezidenta Novotného amnestovány, byla tato činnost kvalifikována jako podvracení republiky. Tresty byly od jednoho do čtyř let. P. Filípec, jemuž byl zabaven archiv, dostal devět let. Inspektor P. Antonín Dvořák a P. Hnila byli odsouzeni již r. 1952 na 22 a 23 let.

R. 1953 byl zatčen i biskup Trochta. Za špionáž a velezradu mu bylo vyměřeno 25 let. Byl propuštěn na amnestii v r. 1960 spolu s většinou ostatních salesiánů.

Sedesátá léta – třetí duch

Většina spolubratřích byla tehdy už propuštěna z internace, z PTP i z vězení. Na svobodu se dostal i poslední ředitel teologického studentátu P. František Miša. Začal opatrně organizovat dokončování studia kleriků, kteří vytrvali. Mnozí kongregaci opustili buď proto, že jim končily časné sliby, nebo požádali o dispens, protože považovali situaci, která neskytala konkrétní perspektivu, za znamení, že mají jít jinou cestou. Kdo vytrval, byli tajně svěcení na kněze. Do r. 1968 vysvětil biskup Trochta 27 spolubratřích. K uvolnění tlaku došlo v období „pražského jara“ 1968. Většina spolubratřích se dostala do pastorační. Tehdejší inspektor P. František Miša prozíravě předešel zveřejnění jmen všech tajně vysvěcených kněží.

Salesiáni začali pracovat mezi studenty. Rozvinula se prázdninová aktivita malých skupin, tzv. „chaloupky“. Opět svítla naděje.

Ztlumila ji tzv. normalizace, která znemožnila veřejnou činnost. Proti padesátým letům však byl tlak méně brutální a řeholníci byli lépe připraveni. Mnozí vstoupili do kongregace po roce 1950. Měli vypracované formy studia i formace, řada kněží byla ve farní pastorační, kde

možli, byť omezeně, působit na mládež, kterou „zachycovali“ a převáděli k neveřejným formám činnosti kongregace (zmiňme „chaloupky“, různé formy studia atd.). „Chaloupkový apoštolát“, jehož duší se stali P. Lank („arcišéf“) a P. Herbst, ovlivnil stovky chlapců a děvčat. Během celého roku byla pořádána formační setkání animátorů pro „chaloupky“, z jejichž řad vzešla řeholní i kněžská povolání.

Provincie se rozvíjela ve dvou směrech. Mladí muži se stávali salesiány během studia v litoměřickém semináři, a pokud nebyli přijati, studovali tajně. Tajná svěcení byla tehdy prováděna zejména v tzv. NDR. I v té době existovaly oázy společného života, např. stavby přehrad. Začalo to už na Klíčavě, kde byli původně v rámci internace soustředěni bratři laici všech řeholí. Ubytování na ubíkáciích umožňovalo určitý společný život, pokračování ve studiu, ve formaci atd. Režim to trpěl až do posledních chvil před převratem 1989. Rozvíjely se i další složky salesiánské rodiny, např. salesiánská ženská

– Kongregace dcer Panny Marie Pomocnice, která tu dříve nebyla, sdružení Salesiánských spolupracovníků v pokorné podobě a sekulární institut Volontarie Dona Boska.

Nová naděje

Díky ochraně a pomoci Boží, od-vaze představených i spolubratřích se naší provincii podařilo čtyřicetileté období komunistického útlaku přezít a udržet přibližně stejný počet spolubratřích, jaký tu byl před zábor-em. Změnily se počty v jednotlivých kategoriích. Stoupl počet kněží. V roce 1950 měli salesiáni 71 kněží, v roce 1989 138. Klesl počet studentů ze 132 na 36 a spolubratřích laiků z 32 na 14. Příznivý je i věkový průměr – 48 let. Jsou i nová povolání koadjutorů-laiků, ale jsou kupodivu vzácnější než povolání ke kněžství. Během těch čtyřiceti let zemřelo asi 70 spolubratřích a asi 110 jich z kongregace odešlo. Naše provincie je přes veškeré nedostatky ve formaci připravena plnit v podmínkách znovunabytí svobody své poslání.

Josef Topinka
a Zdeněk Jančařík, salesiáni

Duší „chaloupkového apoštolátu“ se stal P. K. Herbst (na snímku uprostřed)

KULTURA,
UMĚNÍ,
RECENZEBÁTUŠKA
BOŽÍ

Nebyl to pohádkový dědeček Hříbeček, ani oduševnělý vzdělanec. „Zachovával půst, ale také ho porušoval, byl pln pokory, ale byl také nezávislý, zřekl se světa, ale nikdo tak nemiloval stvoření jako on. Žil v Bohu, ale čelil také noviny a zabýval se básněmi, byl tichý, ale nezlomný.“ Nebyl zavalel starostmi o své věci a blaho, ani zaneprázdněn svou tížností a egoistickou rozpínavostí, byl štedrý a milosrdný k druhému, soucítit s tvorstvem. „Jež úpí spolu s člověkem“. Poskytoval přístřeší a jídlo pro zvržila i květiny. U něj doma se uhnízдили hadi,

myši i krysy, pěstoval kopřivy a plevel. „Ještě před smrtí se ptal známých na zdraví jejich kočky: Tak co, fíká, uzdravila se kočka? – Uzdravila. – No, chvála Bohu!“

Stal se pravoslavným mnichem-knězem (jeromonachem) Getsemanského skitu, ležícího v Moskevské oblasti. Mnozí ho měli – často i jeho spoluubratři – za hlupáčka, starou nevzdělanou chudinku a trhlého pomatence. Prý proto, že přijímal „podivné lidi“, že obdarovával žebráky, že hovořil se zvířaty, že si nedělal těžkou hlavu z nadřizených, že bez dovolení opustil skit a odjel utěšit někoho v Posadu, že se neostýchal jít do sauny a také že si dal v postu klidně kalíšek kořalky. Nejednou říkal: Lepší je půst porušit než urazit člověka odmítnutím pohoštění. „Byl ve světě, ale ne ze světa. Ničím nepohrdal, a přece vždy zůstával na vrchole. Byl pro duchovně, byl nositelem Ducha a bylo na něm možno pochopit, co to znamená křesťanská duchovnost.“

Tak je ve dvaceti krátkých kapitolách knihy *Sůl země* (vydalo brněnské nakladatelství Bonus A) svým duchovním synem, žákem a přítelem Pavlem Florenským (1882–1937) vykreslen a portretován starce, jeromonach, abba Isidor Gruzinskij (?1824–1908).

Je ve vyšším řádu věcí, že se Florenskij s otcem Isidorem potkal a učil se od něj pokorě a vnitřní zralosti. Přijal tak nabízené dary, které mu později pomohly na jeho těžké a bolestné životní cestě. Tato neobyčejná a mnohostranná osobnost, kněz-teolog, fyzik, matematik, filozof, básník, polyglot, znalec výtvarného umění, podílejší se na programu elektrifikace Ruska a často nazývaný „Pascalem naší doby“, patřil do oné silné generace ruských intelektuálů nábožensko-filozofické renesance prvního desetiletí našeho století (N. Berdajev, S. Bulgakov, N. O. Losskij aj.). Flo-

O bohatém a ubohém Lazarovi (Moskva, 1. pol. 18. stol.)

renskij, veřejně se hlásící k duchovním hodnotám, se nemínil ve Stalinově říši vzdát kněžství, poznávaných hodnot a byl proto pro své přesvědčení vládnem a trápen po věznicích, odsouzen na deset let nucených prací v Gulagu a nakonec popraven.

Autor, který se v Soli země postavil do pozadí, aby celý prostor věnoval svému duchovnímu otcovi, tiše, s vděčností a láskou vypráví a jemnými, soustředěnými tahy vykresluje portrét. Tvář muže, pravoslavného mudrce, který byl svou prostotou – du-

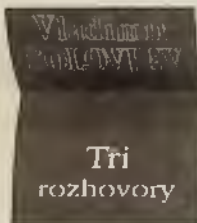
chovní moudrostí tak podoben indiánským starcům, orientálním beduínům, židovským chasidským cadikům, svatému Františku z Assisi i kapucínskému řeholníkovi otcovi Piovi.

Abba Isidor, tak vnitřně čistý a nekomplikovaný, že jeho duchovní oči jasně viděly do duší přicházejících, nám ukazuje křesťanství nepruděrné, nemoralizující nesoudeovské, shovívavé, šedré, rozmanité a laskavé. Křesťanství, které světem nepohrdá, neprotiví se mu a ani se ho nebojí. S Anselmem Grünem bychom mohli říci, že byl představitelem spirituality zdola. Vše k němu promlouvalo – vnitřní hlas, nemoc i návštěva. Sám tvrdil: „Bůh je s námi, je blízko nás, vidí našima očima.“ Zajímavá byla jeho láska ke všemu malému, poníženému a ubliženému, k hříšníkovům (toho trestal milosrdenstvím), k vytrženému pleveli, který sebral a vsadil do plechovky od sardinek. Svět byl pro něho plný podivuhodných znamení a tajemných vnunutí. A vše, modlitbu, půst, práci, přátelský hovor i samotné utrpení činil neokázale a nenápadně.

„Můžeme se snad domnívat, že nezemřel, ale jednoduše postupně usnul. (...) Jen oči, ty jasné oči světlého báťušky, zářily jako típivé hvězdy průzračným, podivuhodným světlem.“ popisuje autor poslední dny otce Isidora. Originální osobností mnicha východního ritu, který učil modlitbě k pěti ranám Spasitele a ke štedré dobrotě. Byl tomuto světu skutečným ochráncem a abhou. A Florenskij končí svou knihu plnou díkyvdání takto: „Ať vstoupí do tvé duše, čtenáři můj, tichý pokoj, který tak neochvějně a pevně dlel ve starci Isidorovi, a ať v tobě zazáří neuhasitelné světlo radosti. Amen.“

Miloš Doležal

Solovjev jako němý posluchač

Vladimír SOLOVJEV: *Tri rozhovory*. Zvon, Praha 1997

Když se ve vile na pobřeží Štítedozemního moře sešlo před sto lety pět Rusů – Generál, Politik, Kníže, Dáma a pan Z. – jejich hovor se netočil kolem něčeho malicherného. Přítomní hovořili o účelu války, politiky, umění, náboženství a filosofie. Ostatně není divu, jejich fiktivní rozhovory nezaznamenal jako „němý posluchač“ v knize s názvem *Tri rozhovory* nikdo menší než velký ruský myslitel konce 19. století Vladimír Solovjev.

Z dnešního pohledu se může stylizace názorů v „učeneném hovoru“ na zástupce jednot-

livých stavů či profesí zdát poněkud zjednodušující (občas pokukávající otázky Dámy by jistě nadzvedly každou pravověrnou feministku). Je však důležitá si připomenout, že Solovjevovi nejde o kresbu názorů a charakterů pěti diskutérů, ale vycházejí z dávné tradice filozofických disputací, hledá ve vývoji a paradoxech diskuse názor šestý – svůj.

Pro čtenáře, který není s rozsáhlým Solovjevovým dílem hlouběji seznámen, je někdy těžké všechna vlákna rozplést a ono konečné vyznění ve spleti argumentů nalézt. Není to však zřejmě nezbytné: *Tri rozhovory* s Legendou o Antikristu (viz recenze B. Janáta v březnových *Perspektivách* – pozn. red.) lze vnímat také jako osvčující intelektuální lázeň, jako podnět k vlastním pohledům na věc. Šestý názor tedy lze nalézt, i když nehude zrovna Solovjevův. Může to být názor pozorného čtenáře. Co však přehlédnout nelze, je Solovje-

vova snaha „přivést“ své diskutéry k pochopení druhého, k toleranci mezi lidmi, mezi národy, mezi církvemi. Solovjeva tak můžeme snad označit za jakéhosi věrozvěsta ekumenismu v tom nejširším slova smyslu.

Některé politické oddíly knihy pak působí přímo vizionářsky. „Ruská politika má mít jen dva úkoly – za prvé, podporovat mír v Evropě (jelikož jakákoli evropská válka na nynějším stupni historického vývoje by se stala šílenou a zločinnou válkou občanskou) a zadruhé, působit civilizace na barbarské národy, které se nalézají v naší sféře vlivu.“ míní sebevědomě Solovjevův Politik a pokračuje: „Nemyslete, že bychom v Asii měli ruce volné, kdyby žlutí věděli, že za Ruskem stojí Evropa.“ Současná ruská doktrína blízkého zahraničí a nesouhlasu s rozšířením NATO by si taková slova mohla vtisknout do erbu.

Alaš Palán

MALÝ
PŘEVODCE PO
KŘESŤANSKÉ

IKONOGRAFII

Symbolika čísel

Symbolika čísel je vlastně řád kultur. Číslo a míra byly totiž nezbytné zejména pro obchod a stavební činnost. Starí Egypťané znali již desetinnou soustavu, oproti tomu Chaldejci užívali systém dvanáctinný. Pythagoras a novopythagorejci Alexandrijské školy věřili, že „číslo je mírou všech věcí“. Aristoteles (*Metafyzika* A5) je charakterizoval takto: „Takzvaní pythagorejci se jako první věnovali matematice a pokročili v ní. Byli jí tak dětsky oddaní, že jsou v ní počátky bytí... Mysleli si, že celá příroda je harmonií čísel, že čísla stojí u kořenu přírody jako celku, a proto pokládali číselné principy věcí za základ bytí a také v celém nebi viděli harmonii a číselné vztahy.“ Podle svědectví Stobaia (*Eklogy* I) Filolaos zastával názor, že: „Přirozenost čísla a jeho působivou sílu možno vidět nejen v děmonických a božských věcech, ale v celé lidské činnosti, v řeči, ve všech řemeslných činnostech, a také v hudbě. Přirozenost čísla a harmonie nepřipouští žádný klam.“ Sextus Empiricus (*Proti matematikům* VII. 106) charakterizoval pythagorejce takto: „Tvrdí... že žádné umění nevzniklo bez číselného poměru (proporce). Proporce tedy má základ v čísle.“ Řecký sochař Polykleitos dle Filona (*Mechanika* IV) tvrdil, že: „...také dokonalá malířská vztahy z mnohých číselných vztahů.“

Křesťané navázali na pythagorejskou sym-

boliku čísel. Nejvíce však ovlivnil křesťanské středověké myšlení Platonův dialog *Timaios*, který popisuje stvoření světa ze semen geometrických tvarů a pohyby hvězd a země vysvětluje na podkladě matematické teorie. To mělo za následek víru v téměř magickou moc

čísla. Svato Augustín argumentoval ve spisech *De libero arbitrio* (II. kniha), *De ordine* (II. kniha), *De musica* (VI. kniha), *De civitate Dei* (XXII. kapitola) jakýmsi křesťanským pythagoreismem. Dle Augustina čísla a abstraktní formální uspořádání jsou principy, které zajišťují řádný chod světa. Svět vzniká

z Jednoho (*De musica*): „Číslo začíná od jednotky. Je krásné svou vyrovnaností a podobou, je v něm řád... Všechno tedy bylo vytvořeno hned od počátku pomocí rovnocenné a shodné formy, a to díky bohatství oné krásy, která z lásky Boží spojuje Jedno a Jedno, počínaje od Jednoho.“ Prostřednictvím čísel stvořil Bůh svět z něčeho a též podstata krásy je v čísle. Augustín dokonce používal harmonie čísel k tomu, aby vysvětlil zákon putování duše k Bohu (Nejvyšší dobro – monas, nefest – dyas). V Augustínově učení o kruhu jako nejdokonalejším vyjádření Jednoty, spočívá také ikonografický motiv Boha tvořícího vesmír a svět z kružnice za pomoci kružítka. Autoři takového zobrazení se inspirovali také veršem z *Knihy moudrosti* (II. 20), podle něhož Hospodin: „...všechno uspořádal s mírou, počtem a váhou“.

Číslo jedna – podle tradice lze všechna čísla zvětšit či zmenšit, pouze jednička je nezměnnou veličinou, z čehož vyplývá i její symbolika. Eusebius z Cesareje ji považoval za symbol nejvyššího Bytí, stvoření a Stvořitele. Podobně uvažoval o symbolice jedničky i Klement Alexandrijský.

Číslo dvě – v antice bylo toto číslo symbolem nedokonalého rozdělení. Poukazuje na párovost živočišných druhů. Dvojka v sobě mnohdy skrývá skutečně i symbolické polarity (antitezé), jako např. světlo a stín, muž a žena, hřích a milost, Ecclesia a Synagoga (Nový a Starý zákon). Dualita byla ovšem chápána i pozitivně, jako např. v případě dvoudílných desek Mojžíšových či lidské a božské přirozenosti Kristovy.

Jan Royt

Nový časopis
pro náročného
čtenáře!

Distance
REVUE PRO KRITICKÉ MYŠLENÍ

Poněvadž nepokládáme stav soudobého myšlení zdaleka za ideální, chceme v *Distance* kriticky reflektovat řadu nejasností a normalizovaných předpokladů, které valí po věčné analýze. Za východisko jsme zvolili filozofii klasického realismu, která by mohla našemu záměru zjednat potřebný odstup i dostatečnou hloubku. Prostředkem, jenž určí i styl našeho čtenářského, bude kritičnost, chápána jako nepostradatelný průvodec na cestách náročné pravdy. *Distance* chce být prostorem náročného zkoumání a ozřejmávání, tudíž nebude zužován komerčními ohledy.

Realistický fundament, akcent kritičnosti a neomezovaná náročnost jsou ustavujícími znaky ideje *Distance*, které u nás nejsou sjednoceny v žádném časopise. Rozsah témat bude omezen na filozofii. Všude tam, kde jde o vážné, fixované omyly, jež škodí životní orientaci, bude třeba reagovat. Na druhé straně vynecháme ohlíbené portréty z dějin filozofie, nekonečné interpretační spory i kuriozity lingvistiky.

Máme v úmyslu preferovat texty logicky kultivované. *Distance* by se postupně měla stát školou filozofického myšlení. Mohla by být také příležitostí pro nastupující autory, kteří ještě nejsou zatíženi stereotypy či povrchností hyperspisování, ale tvoří spíše z vnitřní potřeby. Komu je *Distance* určena? Premýšlivým čtenářům, kteří pochopili či aspoň tuší, že intelektuální konformita není v řádu pravdy zrovna tím pravým postojem.

Nuže číslo vychází v listopadu 1997. Autoři článku mj. jsou: S. Soušek, M. Semín, K. Šprunk, R. Joch, J. Šmíd, R. Ferklová, T. Molnár, R. Melnery, O. Selucký, J. Fuchs.

Cena za jednotlivý výtisk 65 Kč
K dostání na adrese:

TRIALITY, spol. s r. o.
Zámecká 175

538 42 Ronov nad Doubravou
tel. (0455) 904 32

Nenápadná žena veliké víry

Eva TRIZULJAKOVÁ:
*Můj život je moje kredo. Do-
brá kniha. Trnava 1997*

Autorka, známá sloven-
ská výtvarnice, se rozhodla
vyrovnat svůj dluh a za-
chránit před zapomenutím
světa památku člověka, je-
muž vděčí za svou křesťan-
skou formaci. Tím byla
gymnaziální profesorka matematiky **Mária**
Pecíková, nám v českých zemích neznámá,
ale jen do této chvíle. Lidsky i křesťansky
mimořádný formát této ženy si zaslouží, aby-
chom ji zařadili vedle Josefa Zvěřiny, Rů-
ženy Vackové aj. (vesměs jejich přátel), do
galerie těch, kdo byli v uplynulém půsto-
letí navštíveni křížem zvláště těžkým – a ob-
státi.

Mária (autorka ji uvádí křestním jménem,
dovolíme si totiž) pocházela z početné ven-
kovské rodiny. V letech 1936–41 vystudovala
matematiku a fyziku na Karlově univerzitě
v Praze. Navázala těsné kontakty se zdejšími
prostředím katolických intelektuálů právě
v době jejich aktivizace v rámci tzv. Katolické
akce, kterou vyhlásil papež Pius XI. Dočteme
se tu i o nevelké, leč významné výšce české
církve, která byla tehdy solí země, o slibných
a dobře organizovaných evangelizačních ini-
ciativách, jimž pak dvojí diktatura učinila
přítrž. Tento kvas měl svou příměšenou slo-
venskou obdobu, byly to vlastně spojitě ná-

dohy. Mária byla doma zde i tam. Český čte-
nář si může opravit svou zjednodušenou před-
stavu o slovenské církvi; ta byla obdobně di-
ferencovaná. Z této setby pak mohla vzlécti
– tam i zde – nová iniciativa. Kolakovičova
„Rodina“, vlastně pokračování té předválečné
(její protagonisté pak skončili v komunistic-
kých kriminálech).

Mária, žena inteligentní, vzdělaná i půvab-
ná, se už tehdy rozhodla pro životní dráhu
laického apoštola. Zřekla se perspektivy
manželství i vědecké kariéry. Tehdy to bylo
nezvyklé: takto si počínali řeholníci. Až mno-
hem později se stala členkou III. řádu sv. Fran-
tiška. Věnovala se plně apoštolátu a formaci
studentek (SS i VS). Je poučné dovédat se,
jak si počínala. Na jejích metodách totiž ani
dnes není třeba cokoli měnit.

Měla vytříbený smysl pro pořadí hodnot,
který fungoval spolehlivě jako instinkt. Bez-
pečně se orientovala v společensko-politické
situaci. Dovedla si najít cestu k slovenským
evangelikům. Včas rozpoznala obhlodnost na-
cismu i antisemitismu. Třebaže nebyla člově-
kem politickým v běžném smyslu, uvědomila
si velmi záhy zhoubnost klerokratických i au-
toritářských tendencí slovenského státu
1938–1945. Český čtenář asi neví, že perze-
kuce katolické církve nastala na Slovensku
hned po válce. Mária od samého počátku
dobře věděla, „kam to povede“. Neodradilo
ji to. Je velmi obtížné sdělit o ní neotřelými
slovy, že na prvním místě byl u ní Bůh, Kris-

tus, a že se odvážně odevzdala do jeho vůle,
ale jak to říci jinak? Bylo tomu tak. Vyhazení
ze zaměstnání, výslechy na StB a posléze kri-
minál, to „patřilo k věci“.

Muklové říkají, že na komunistickém kri-
minále je nejhorší stav po propuštění. Máriu
propustili po čase na amnestii, protože se u ní
rozvinula těžká tuberkulóza. Rok byla na lé-
čení, ale pak se stejně nevyhula izolovanosti
uprostřed zastrašené společnosti. S obtížemi
si vytvořila podmínky nutné existence a – po-
kračovala. Církev byla téměř rozbita. S II. Va-
ticanem Mária nasála svěží vzduch: koncil se
rozhodl realizovat to, o čem ona usilovala už dáv-
no. Znovu evangelizovat, a nově! I kněžstvo
a biskupové (!), jak jí při jedné příležitosti
uklouzlo.

Za politické oblevy konce šedesátých let si
sehnala slušnější zaměstnání a dokonce se vy-
pravila do Říma. Tam se setkala i s předsta-
viteli slovenského kněžského exilu. I k nim
byla upřímná: obě strany nebyly setkáním na-
děšeny. Pak nastala „normalizace“. Znovu vy-
hazov, našelší do důchodu.

Máriina životní pouť byla cestou vpravdě
křížovou. Údělem této ženy s vynikajícím in-
telektem se stala postupující demence. Údaje
knihy jsou v tomto ohledu sporé. Byla to skle-
róna? Alzheimer? Parkinson? Mária zemřela
v osamělosti domova důchodců v roce 1990.
Léta předtím už neměla možnost účasti na
dění tohoto světa. Co ale překvapí: i v tomto
stavu biologicky determinované dekompozice
osobnosti ožívala, když bylo třeba dosvědčit
to podstatné. Poučení pro každého z nás: jsou
„koncovky“ pozemského života, kdy nás
opouští docela všechno – a člověk může žít
pouze z nashromážděné podstaty.

Autorec se podařilo opatřit si část Márii-
ných písemností (a obsáhle z nich citovat),
tj. různé zápisky, které si pořizovala jen pro
sebe. Je to pozoruhodná četba. Čtenáři se při
ní vyhoví nejen Chiara Lubichová, ale i Ka-

teřina Sienská, obě velké Terezie, ta „Veliká“
i ta „Malá“, i jiné postavy, s nimiž je Máriin
formát podivuhodně souměřitelný.

Autorka knihy se v závěru omlouvá za
údajný diletantismus svého podání. Autorka
je výtvarnicí, nikoli člověkem od pera, ale to
vůbec nevádí, obsah zde přesahuje formu.
Kniha se čte jako pozoruhodný dokument
i jako rekollece. Dokument nám dá na vědo-
mí, kolik a jakých znamenitých iniciativ ho-
stila česká i slovenská země a jejich národy,
vpravdě všelijaké, kolik znamenitých lidí se
v nich nezištně angažovalo (nebyť této knihy,
asi by upadli v úplné zapomnění!). Rekollece
nám napoví cosi o nenápadném heroismu, pro
něž měli předkové jméno, dnes bohužel ne-
znělé: svatost.

Petr Přihoda

STROMY NEROSTOU DO NEBE

Básně ze sbírky *Purgatorium*, kterými
šestáctiletý autor předstoupil ne-
dávno před veřejnost, vznikaly v letech
1976–1983 – v době, kdy zcela evidentně
neměly naději na otištění. Ne snad proto,
že by obsahovaly nějakou explicitní kri-
tiku časů, v nichž režimní poetové ode-
vzdávali povinné penzum veršů „inspiro-
vaných“ hromadnými zájezdy do Sovět-
ského svazu. To Erharta nezajímalo. Snad
až ostentativně dával najevo, že jeho bás-
nický prostor a čas se nachází v jiných
souřadnicích než upopelená všednoden-
nost reálného socialismu. A právě tím se
vyřadil z publikačních možností. Jestli-
že však bychom chceli dnes přepadnout
pokusy považovat takový postoj za sa-
mozřejmý, byl by to pohled nejen ahis-
torický, ale především nespravedlivý.
Nespravedlivý nejen k němu, ale i k ně-
kým dalším jeho vrstevníkům, kteří se
zcela vědomě stali „zrácenou generací“
a rezignovali na širší ohlas své práce.
Toto rozhodnutí nebylo totiž nikterak
bezohledné, zvláště při vědomí, co to
jsou „jednostranné pokolení lidská/
střádající se rychleji než sama Zbyteč-
nost jim stačí zatlačit oči...“

Z tohoto přesvědčení dala se ovšem pa-
radoxně vytěžit někdy i naděje a síla. Zdá
se, že právě to je Erhartův případ. Neboť
nemá-li básník šanci na úspěch a ohlas,
je nucen rozhlédnout se kolem sebe a ze-
ptat se: „Z jaké jen hloubky čerpají mu-
drazi stromy? Je nezáživná nikdy proutist
nebe?“ Hledání oné hloubky stane se pak
básnickým údělem a vynahradí mu šum
běžného literárního provozu. Pasternak to
kdysi – v strašných časech stalinského
gulagu – dotáhl tak daleko, že mohl ote-
vřít okno a pyšně se zeptat: „Kterépak
tisíceletí tam venku máme právě dnes?“

Česká poezie nesnáší tak rozmáchlá,
vpravdě ruská gesta a Erhart k nim ani
nemá sklon; je lečce ironický a skeptický.
Přesto je i on učenlivým následovníkem
těch, pro něž čas neznamená sled dat,
ale vír, do něhož jsme vrženi ve chvíli,
kdy „bloudí smích kosmetů a lásku za-
sívá.“ Uhranutí časností lidského údělu
tváří v tvář hvězděnému nebi je pocit starý
jak lidstvo samo a zrovna tak stará je i
poezie. Budiž otázka, na kterou není od-
pověď, a přesto ji opravdoví básníci –
každý po svém – stále kladou a podle
toho je také lze poznat. Gustav Erhart
mezi ně patří – a je jen škoda, že v mezi-
době, které uplynulo mezi napsáním a vy-
dáním jeho sbírky, zřejmě s psaním poe-
zie přestal. Neboť v *Purgatoriu* rustává
ona otázka ještě leckde jen příliš lechce
nahozena. Je sice pravda, že dnes víc než
kdokoliv předtím „posedlý veršem v kři-
vu/ nad výšň srdce kondenzuje vý-
směch a mění v bláto/ kámen mudrců...“
avšak – právě to by měl být důvod, aby
ona otázka byla kladena stále znova a na-
léhavěji. Takto přece souvisí s dobou
i „nečasový“ básník! Co je horší? Nemož-
nost publikovat, nebo zdivočilá lhostej-
nost? Nevyplývá z toho vlastně jeho po-
vinnost?

Jiří Rul

Gustav Erhart: *PURGATORIUM*,
Dauphin/Eds. Liberec 1996, ilustr. Zhy-
šek Šim

Když tvořím, nechávám své tělo za dveřmi

Americký režisér James Ivory se pokusil
o ztvárnění osobního portréta **Pabla Picassa**
(1881–1973), nejvýznamnějšího malířského
génia 20. století. Ve filmu se zaměřil na velmi
úzký výsek z jeho života, a to na vztah k nejbliž-
ším lidem, především k životním partner-
kám, z nichž jedna vypráví příběh jejich de-
setiletého soužití formou deníkových zázna-
mů.

Někdo může na základě názvu usoudit, že
to byla poslední žena v jeho životě a že vztah
obou ukončila umělcova smrt. Smysl názvu
je však jiný: tato žena jako jediná z malíř-
ských početných partnerek přežila život vedle
něho bez úhony na duši, bez ztráty osobní dů-
stojnosti a svobody. Francoise, kterou její de-
spotický otec nutil ke studiu práv, chce být
malířkou. Má jen průměrné nadání, výtvarné
umění ji však symbolizuje svobodu a nezávis-
lost, což v konkrétní podobě nalézá nebo
doutá nalézt v soužití s Picassem.

Do děje občas vstupují umělcovy předchozí
partnerky a dokreslují jeho dosti problema-
tický povahový profil. Všechny tyto ženy cha-
rakterizuje celoživotní závislost na jeho oso-
bě, z níž se nedokázaly vymanit, zatímco on
je považuje za svůj majetek. Když se po letech
objeví nová žena, Picasso docela samozřejmě
předpokládá, že se Francoise zařadí mezi od-
ložené milenký, které ho stále oddané zbož-
ňují. Ta ale zasadí jeho samolib-
nosti těžkou ránu, když se od-
hodlá i se dvěma dětmi k defini-
tivnímu rozvodu. Třebaže ris-
kuje nejistou budoucnost, neboť
ví, že o její průměrné obrazy, na
které až dosud dopadal odlesk Pi-
cassovy slávy, nebude již zájem.
Vymáňením z osobní závislosti
však objevuje nový rozměr svo-
body. A Picasso reaguje srdečním
záchvatem – něco takového pro-
stě nečekal.

Umělcovou tvorbou se režisér
příliš nezabývá, tvůrčí momenty
vstupují do děje výjimečně, většinou
v nějaké souvislosti se zmí-
něnými ženami, nebo spíše s je-
jich vlivem na jeho umění: v době,
kdy Picasso žil s Marií, tvořil vý-
jevy plné smyslnosti a sexu, při
Doře vznikaly obrazy velmi ně-
žné, v jeho tvorbě se objevily roz-
třáskanost a neklid, jak jednoho dne
Francoise upozorovala.

Pokud jde o významné histo-
rické události a důležité momenty

umělcova života, ty zde tvoří jen
rámec (účast v boji proti fašismu,
nacistická okupace Paříže, vstup
do francouzské komunistické stra-
ny...). Není náhodou a už vůbec ne
nějakým neúspěchem režiséra, že
film slibující odhalit tajemství ze
životu malířského génia 20. století
vyznívá místy jako luctový příběh
bezzásadového sukněkáře, pří-
padně jako příběh věkově nerovné
dvojice, kde mužský protějšek je
pro mladší partnerku přitažlivý po-
stavením nebo zámocností. Spíše
se v této souvislosti naskytá otáz-
ka, zda odtřesením osobní umělce
od jeho díla nevzniká příliš subjek-
tivní a zkreslený pohled. Zda lze,
nebo zda máme vůbec právo, sle-
dovat umělce právě pod takovým
zorným úhlem.

„Když tvořím, nechávám své
tělo za dveřmi,“ odpovídá Picasso
na otázku Francoise, která se ptá,
jestli ho nevyčerpává stát nepřetr-
žitě devět hodin u plátna. Jedná
se o vzácný, skoro až mystický
okamžik, kdy má divák konečně
možnost spatřit malíře v moci
tvůrčího procesu.

Pablo Picasso, *Portrét Auguste Renoira* (Paříž, 1919)

Snímek archiv

Pablo Picasso, *Portrét Jeanne Cocteana* (Paříž, 1916)

Snímek archiv

Tajemství tvůrčího procesu včetně člo-
věka-tvůrce se zabýval C. G. Jung, který po-
ukázal na fakt, že umělcův život bývá často,
či spíše nevyhnutelně plný konfliktů, protože
v něm zápasí dvě mocné, ale navzájem proti-
kladné síly: na jedné straně přirozená touha
každého člověka po štěstí a na druhé bezo-
hledná tvůrčí vášně spotřebovávající značnou
část životní energie, takže z toho zbylého již
nelze vytvořit nic hodnotného. Existence je
natolik obětována tvůrčím zámerem, že pak
nezbývá než život na velmi snížené úrovni,
což představují právě ony vlastnosti a projevy
jako např. bezohledný egoismus apod. Bez
této redukce však hrozí totální vyčerpání.

Proto je nutné umělce chápat z jeho tvorby,
ne z jeho charakterových nedostatků a osob-
ních konfliktů, které jsou pouze důsledkem
tvůrčí zátěže. Podstata uměleckého díla však
daleko přesahuje sféru osobního života. Umě-
lec je pochopitelně jedině ze svého tvůrčího
činu, neboť je totožný se svým dílem, nikoli
s vlastní osobou. Vnější tragédie, k nimž jeho
přičiněním někdy dochází, bývají víceméně
odrazem jeho tragédie vnitřní, často mnohem
hlubší.

Kateřina Tetivová

PŘEŽILA JSEM PICASSA (USA) Režie:
James Ivory; v hlavní roli: Anthony Hopkins

ANKETA

Co očekávám od plenárního sněmu

Matematik a lékař mají rozdílné vzdělání, ale počínají si podobně: operují. Než začne svou operaci matematik, musí znát maximum objektivních hodnot. Než lékař přiloží skalpel, musí znát všechna předoperační vyšetření. A také v hodnotách objektivních.

Připravovaný sněm má oba dosti připomíná. Má-li tento povolaný církevní orgán odpovědně operovat a napomoci uzdravě nemocného těla církve, musí přistoupit k předoperačním vyšetřením s odvahou.

Chirurg má oproti sněmu výhodu, uzdravuje organismus cizí, zatímco sněm bude pracovat na těle vlastním. Proto by měla být jeho předoperační příprava zvláště precizní.

Nějaká předoperační vyšetření jistě k dispozici budou. Nevím však, zda zásadnou do potřebné hloubky. Nebude to přece plastická úprava kosmetických vad zevnějšku církve, ale životodárný zásah do jejích vitálních funkcí. Zanechme ale podobnost a věnujme se realitě, která je, na rozdíl od všelijakých matematických neznámých, známá.

Všude existuje církev v určitých podmínkách. K jejích zkoumání a pojmenování snad odvaha ze strany naší církve bude. Jde o údaje o návštěvnosti mší, o počtu farostí, kněží, jáhnů, bohoslovců, řeholníků, zkrátka „živý inventář“ církve. Snad bude proveden i soupis inventáře kostelů, kaplí, far, plošná výměra lesů, vod a strání. Přidá se průměrný věk kněží, biskupů, řeholníků a počet církevních škol, náboženských tiskovin, časy v médiích věnované křesťanské tematice. – Se svou troškou do mlýna přispějí i diecéze počtem církevních útulků, pohřbů, birmování, nedělních sbírek či charitativních aktivit atd.

K tomu všemu odvaha jistě bude. Možná i k učeným diskusím o teoretických problémech, které nakonec rozhodne Řím.

Bude však třeba odvahy k jiné pravdě. Nikoli k té o počtu a velikosti orgánů, ale k takové, která bude konstatovat fakta o jejich zdraví a funkci.

Je třeba vědět, kolik lidsky nezralých mužů přistupuje ke kněžskému svěcení, kolik z nich se brzy se svou službou rozchází vnitřně a kolik úplně a proč. Kolik kandidátů řeholního života je duševně anomálních. Jaká část kněží celibát slibuje, ale nežije, kolik nevěřících studentů opouští s diplomem laická studia teologických fakult. Jaká část účastníků bohoslužeb nezná vůbec základy křesťanského učení a jaká s tímto učením nesouhlasí. Bylo by dobré vědět, kolik psychologických traumata zakoušejí lidé ve zpovědních díky zpovědníku. Kolik církevních manželství se uzavírá z donucení kněze nebo příbuzných, a je tedy neplatných. Kolik služebníků církve nerespektuje nařízení biskupů, kolik jich odmítá články kanonického práva. Je třeba vědět o napjatých vztazích mezi biskupy a kněžími, mezi literou zákona a životem věřících. O tom, jak velká část nejen laiků, ale i řeholních sester věří v okultismus, spiritismus nebo magii. Kolik kněží pracuje formálně, tj. vykonává požadované obřady, ale neučí věrouku. Kolik osob v duchovním stavu se nevzdělává a ustrnulo na poslední informaci z litoměřického semináře. Je třeba vědět, kolik kněží podlehl alkoholismu a rezignaci. Proč mladí, kteří se sami pokládají za věřící, žijí životem profaním, nekřesťanským, a mají přímo odpor ke katolické víře. Kolik birmovanců nezná Otčenáš ani Desatero. Je nutné znát celou masině církevního formalismu, pojmenovat ji a s výše uvedenou odvahou jí pohledet do očí.

Abyste totiž závěr sněmovní operace nebyl pitvou. A nejen proto.

Max Kašparu

Autor je jáhen a psychiater

„Silicon Valley“ místo Říma, Athén a Jeruzaléma?

Kdosi nazval náš věk postkřesťanským, protože křesťanství do značné míry ztratilo účinný způsob, jak formovat život a kulturu lidí. Na druhé straně vlivní myslitelé označili náš věk za epochu po velkých vyprávěních a teoriích filozofie, za věk postfilozofický.

TAG DES HERRN

Katholische Wochenzeitung

Zdá se tedy, že křesťanství a filozofie sedí v podobném člunu a že se jejich osud zdá být zvláštním způsobem spojen.

Platí to už o vzniku křesťanství. Pavel chtěl v Athénách přiblížit filozofům křesťanství jako pravou filozofii, jako naplnění antické moudrosti. Úspěch nebyl sice z počátku příliš pronikavý. Filozofové si chtěli „o tom něco poslechnout, ale až někdy jindy“. Ke spojení křesťanské zvěsti s antickou filozofií přesto došlo. Tertuliánův výpad z křesťanské strany – „K čemu potřebujeme Athény, když máme Jeruzalém!“ – se neprosadil. Řím potřeboval Jeruzalém i Athény.

Dnes to vypadá tak, jako kdyby už současná kultura tuto celou tradici teologie a filozofie

nepotřebovala. K čemu potřebujeme Řím, Athény a Jeruzalém, když máme Silicon Valley! (S. V. – místo v USA, kde jsou mj. významné ústavy zabývající se rozvojem elektroniky – pozn. red.) Surfování v Internetu je zábavnější a snadnější než četba objemných traktátů. Jaký smysl má sledovat ucelené výklady o světě, člověku a dějinách, když tak jako tak konzumujeme už jen filmové a televizní příběhy a můžeme si volit ze třiceti programů vyprávěcích příběhů právě ten nejzajímavější a díky dálkovému ovladači současně sledovat ještě další tři.

Mediální kultura ovládá naši imaginaci. Ale pokud už sami neznáme žádný jiný příběh, ani příběh křesťanství, jsme vydáni na pospas příběhům médií a nemůžeme proti nim nic postavit.

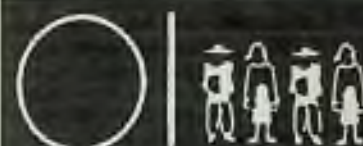
Křesťanství bylo vždycky náboženstvím, které bylo i filozofické. Tedy náboženstvím sebereflexe, volajícím věru k odpovědnosti před rozumem. To obojí spojuje křesťanské náboženství s filozofií. Tím, že irvají na důležitosti individuální existence a rozumu a na tom, že existují některé příběhy, jež máme brát vážněji než příběhy ji-

ně, sedí filozofie a křesťanství v jednom člunu.

Padne-li na nás v Internetu a u kabelových programů prázdnota, znovu si to uvedomíme a poznamenejme, že skutečně postkřesťanský a postfilozofický věk by byl rovněž věkem posthumánním. Odstírali by nejen křesťanství a filozofii, ale i nás samé.

Peter Koslowski

Autor je ředitelem Filozofického institutu v Hannoveru. Převzato z řádků Tag des Herrn, 10. 8. 1997. Přeložil M. K.

OBČANSKÝ INSTITUT

KŘESŤANSKÁ PERSPEKTIVA A SVOBODNÁ SPOLEČNOST

(20. – 22. 11. 1997, Praha)

Chybí vám jasná řeč v současné spleti -ismů, cítíte prázdnotu dohasínajících ideologií moderního věku a chcete se v této situaci začít odpovědně a rozumně orientovat? Občanský institut nenabízí hotové odpovědi, přesto se v jeho programech setkáte s názory, přesahujícími svou cíleností rádobu neutrálního jazyku moderních liberálů. Takovou příležitost pro vás je v pořadí již sedmý seminář Křesťanská perspektiva a svobodná společnost, jehož jednotlivá témata jsou prezentována významnými českými i zahraničními konzervativními mysliteli. O jakých tématech je řeč? O svobodě a řádu, o demokracii a relativismu, o ekonomii a etice, o krizi moderního asistenciálního státu, o katolických sociálních encyklikách, o subsidiaritě a přirozených strukturách společnosti, o liberalismu a konzervatismu, zkrátka o stavu světa na přelomu 2. a 3. tisíciletí.

Podmínkou vaší účasti na tomto semináři je věk nepřesahující 40 let a zaslání vašeho stručného životopisu spolu s krátkou úvahou o tom, co vás na tomto semináři přivádí a co od něj očekáváte. Přihlášku zašlete na adresu Občanský institut, Vyšehradská 49, Praha 2, 128 00. V případě již tradičního většího zájmu převyšujícího možnosti přednáškové místnosti přistupujeme k výběru účastníků: přednost pak mají ti, co zašlou nejzajímavější úvahu.

Potřebujete-li v Praze ubytování, upozorněte na to ve své přihlášce. Ubytovaní i strava je hrazena Občanským institutem.

S čerstvým diplomem...

Perspektivy 9/1997

(...) Z tohoto rozhovoru hlavně vyplynula nespokojenost paní Magdy Pasekové s místním panem farářem. Popsanou situaci vidím jako problém mnoha farostí, kde musí sloužit starý a nemocný kněz. Případá mi však nespravedlivé, že tento rozhovor postavil do tak nepříznivého světla konkrétního kněze. Rozhodně se nic nevyřeší tím, že mladí lidé, plní síly, nebudou mít soucit a pochopení pro ty starší a bezmocné. Souhlasím s tím, že tyto problematické věci by se měly řešit, ale jinde než v tisku, kde vlastně vyřešit nejdou, spíše se zamlží.

Z dopisu L. Dědkové, Praha

(4) bezradnosti některých farních rad. Vždyť Vy sama to citíte těž, a proto vysíláte informaci, která je rozporná: „hlavně nespokojenost p. M. P.“ versus „problém mnoha farostí“. Buď jedno, nebo druhé. – Takových jako p. M. P. je víc. Náhodou jsme vybrali ji. Někdo jiný by poskytl jinou konkrétní ilustraci, ale v podstatě obdobnou, neboť ty problémy jsou obecné.

Já, který jsem interview zaznamenal, vám zcela určité, že p. M. P. má pochopení a soucit pro starší a bezmocné a že vůbec nestavěla do nepříznivého světla svého pana faráře. Jsme vděční našim kněžím za to, že slouží do úpadu, a asi jim to bohužel nedávám dosti najevo. Leč jejich vysoký průměrný věk (bezdradka 70 let!), svědčící o jejich vytrvalosti, má své problematické důsledky, to dá rozum. A ty problémy je třeba řešit, protože kromě úcty k vytrvalosti starších cítilme i starost o ty mladé a ještě mladší. Aby tady totiž i za deset, padesát, dvacet let byli věřící lidé a aby jich nebyla jen hrstka.

Petr Přihoda

Katolický dluh vůči Karlu Čapkoví

Perspektivy 10/1996 (aj.)

Na diskusi, probíhající na našich stránkách, volně navázal Václav Durych, básníkův syn, textem „Co dluží katolici Karlu Čapkoví“ (Proglas 4/1997, Literární příloha). I když některé jeho myšlenky již zazněly v replikách oponentů našich autorů, stojí za to na tento text upozornit zejména proto, že se kontroverzní vztah Čapek – Durych svým svědeckým zhlédnutím.

Věcně významným je tu upozornění, že pamflet „Kde's byl, Karle Čapku?“ je Durychovi připisován mylně (Šebek a Paulas jej sice ve svém textu nezmiňují, ale sama ovlivnila obecnou představu o vzájemném vztahu obou mužů). Václav Durych hodnotí vztah svého otce a Karla Čapka jako „dramatické“. Vzpomíná epizody, na nichž je znát, jak se oba mýlili. Některým nechybí předešlé komické směšnosti. A hlavně: katolici nebyli tou zdivočelou smetkou, která Čapka uštvávala, protože ti totiž „...nevynášejí směšky, bojují individuálně, poněvadž často nevěří jeden druhému. (...) Není pak ani mnoho dokladů o „katolické zdivočlosti“; katolici bývají opatrní, rozvážní, nerozhodní, jsouce vždy poslušni svých pastýřů a arcipastýřů, kteří vždy bývají ještě

opatrnější, ještě rozvážnější a ještě nerozhodnější než jim svěšené ovečky.“

I jiné pasáže textu Václava Durycha stojí za ocitování: „Jako všichni ostatní smrtelníci se ovšem i katolici intelektuálně a slovesně uměle dopouštějí chyb ve vztazích k svým blízkým. Bylo zřejmou Durychovou chybou, že nepoptál Čapkoví místa ve svém srdci. Nemůžeme však říci, že to není také jeho chyba.“

Anebo: „Nebyli to katolici, kteří Čapkoví dluží bytí jen jediný haléř. Jestliže Čapkoví srdce toužilo po Bohu, kterého mu jeho filozofický rozum nedovoľoval uctít (jak Šebek a Paulas citují Scheinpluga), pak se Čapek se svou lodičkou neměl ve dvacátých letech odvažovat na nebezpečné hlubiny. Katolici pak zcela zákonitě – v oné „temné“ době – spustili pokřik, ale jistě ne proto, aby se Čapek tím rychleji utopil.“

A na závěr: „Karel Čapek i katolici dluží především sami sobě a svému svědomí. A tyto dluhy nepromětlivě každý splácel po svém – Čapek svým Foltýnem a svojí smrtí, a katolici dlouhými léty prožitými pod stahem nagažkou, a tedy i mučedníky.“

pp

PERSPEKTIVY

příloha Katolického týdeníku

Odpovědný redaktor: Jaroslav Šubrt

Redakční rada:

Květoslava Neradová, Oto Mádr, Petr Kolář, SJ, Odilo Štampach, OP, Petr Přihoda, Václav Frei, Jaroslav Med (předseda), Josef Gabriel, Zdeněk Jančařík, SDB, Miloš Doležal, Václav Dvořák, Tomáš Machula

Adresa redakce:

Londýnská 44, 120 00 Praha 2-Vinohrady tel. 24 25 03 95, linka 24

Fotosazba Pavel Vodička

Výběr z Perspektiv v Braillově slepec-kém písmu lze objednat na adrese: David Nebeský, Knihovna pro nevidomé a těžce zrakově postižené, Platněnská 2, 110 00 Praha 1. Tel. 24 81 02 42, linka 166

Nevyžádané rukopisy se nevracejí!